

Читайте, думайте

Абетка відомих імен

**Артур Білоус: «КОЛИ Я
ТІЛЬКИ ПОЧИНАВ
ЗАЙМАТИСЯ
ПОЛІТИКОЮ...»**

с. 2

**БИКІВНЯ — БІЛЬ
І ПОПЕРЕДЖЕННЯ**

с. 3

Передплачайте

на II півріччя оновлену просвітянську газету «Слово Просвіти»!

Наш індекс 30617, ціна — 8 грн. 34 коп. Сторінка в Каталозі видань України — 70-та.

Тижневик для людей і про людей, теми, що у всіх на вустах! Будьмо разом!

Світлина і настрої на згадку

ПОРА ПРОЩАННЯ З КОНВАЛІЯМИ

...Ми якось і не помітили у житейській метушні, що перша весна третього тисячоліття уже майже замкнула своє зелене коло, — чуєте, як над її зеленою брамою срібно і прохолодно звучать білі дзвіночки конвалій?...

Їх передзвони такі тривожні і ніжні, що слово «дзвін» занадто важке для їхнього леготу і лепету, їх білості і чистоти... Зненацька свіжий аромат і крок легкий зупиняє тебе в натовпі як стій, і ти довго дивишся вслід дівчаткові з крамольним букетиком конвалій в руках.

Червона книга Природи, книга життя... Чуєте, які щільні, які важкі їх брами, куди вписано білий лепет і запах конвалій? Збережімо їх в нинішнім травні наших років. Прочитаймо їх в серці юного дівчати на ймення Марія. Вона така невловно коротка, оця пора прощання з конваліями...

Л.Г.

Фото Олександра Кутлахметова

Про себе

Я дуже хочу позбутися іміджу молодого політика, який намертво до мене причепився. В 1996 році, коли мені було тільки 28 і я ще не був народним депутатом, в передачі «П'ятий кут» мені дорікнули, що я вже засидівся в «молодих політиках». У цьому році я думаю передавати «бразди правління» Асоціації молодих політиків у інші руки. Вважаю, що традицію комсомолу, коли молодіжну організацію очолювала людина, якій за 40, не треба продовжувати.

Мене політика приваблювала з дитинства. Мій дід був репресований і в 1937 розстріляний у Жовтневому палаці. У застійні роки я чув багато критичного про сталінські часи від батька, який належав до інтелігентів-шістдесятників. Я ніколи не був ні комсомольським ватажком, ні у лавах Компартії. Пішов у політику на злеті демократичного руху наприкінці 80—90-их рр. Але стихія мітингу ніколи не захоплювала мене до кінця.

Коли я починав свою політичну кар'єру, то дуже хотів бути народним депутатом. Я досяг мети, а тепер мені це набридло. Але молодий політик має себе реалізувати. У мене з'явився проект «Нова політика». Ліберальна ідеологія, вважаю, підтримується самою індивідуалістською ментальністю українців. «Нова політика» має принести в наше суспільство прагнення стати успішною нацією. Поки що ніхто не зумів пояснити, що таке «третій шлях». Ми намагатимемося прокласти його для себе й для інших. І для мене не так важливо, чи буду я першим, чи народним, мені важливо знати, що я реально впливаю на процеси.

Про кар'єру

З радянських часів нас при-

вчали, що кар'єра — це щось погане. А в країнах, які ми називаємо розвиненими, прагнення кар'єри прищеплюється з дитинства. Тому духовно примітивніші американці в 15 років їздять у коледж на авто, а наші, духовніші і освіченіші, пасуть задніх. Приклад моєї кар'єри свідчить про те, що молода людина з сім'ї інженерів, де не було блату, особливих грошей і «волохатої лапи», при бажанні, розумі і вмінні може чогось-таки досягти. Ще більше можливостей для самореалізації є сьогодні. Мужчина, який прагне чогось у житті, повинен вміти подолати ліню, байдужість, власну невпевненість і робити кар'єру. Для цього не обов'язково бути трудоголіком. Той же Віктор Ющенко, який має шалений рейтинг, за словами тих, хто добре його знає, не є трудоголіком. І не це головне. Безсумнівно є налаштованість на успіх. Якщо маєш волю до перемоги, то обов'язково ця перемога прийде.

«Політика затыгає, мов наркотик»

Політика приваблює мене своєю універсальністю. З одного боку, багато хто її не любить, вважає брудною справою. Але у наших перехідних умовах рішення політиків зачіпають долі багатьох. Люди не привчені до власної ініціативи, відповідальності і чомусь чекають іншої поведінки від їхнього дзеркального відображення — народних обранців. Звісно, в політиці не менше чвар, ніж у будь-якій іншій професії. Ну назвіть мені у світі естради хоч двох співаків, які

Білоус Артур Олександрович народився на Різдво 1968 року. Корінний киянин. Закінчив факультет кібернетики КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Зробив успішну кар'єру молодого політика. У 1992—98 рр. працював старшим консультантом в Адміністрації Президента України, начальником управління в Міністерстві у справах національностей та міграції, керівником служби віце-прем'єр-міністра з політико-правових питань в уряді, був позаштатним радником Президента. Двічі обирався депутатом Київської міської ради. З 1998 — народний депутат України, член комітету з питань свободи слова та інформації ВРУ. Президент Асоціації молодих політологів і політиків з дня її заснування у травні 1992 року. Кандидат у майстри спорту з шахів. Кандидат політичних наук. Дотримується ліберальних поглядів.

АРТУР БІЛОУС:

«КОЛИ Я ТІЛЬКИ ПОЧИНАВ ЗАЙМАТИСЯ ПОЛІТИКОЮ, МЕНІ ПОДОБАВСЯ НАВІТЬ САМ ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗНАЧОК»

скажуть добре один про одного? І в політиці є боротьба, і вона ще більш жорстка.

З іншого боку, політика — це наука толерантності. Прийняття будь-якого закону примушує політиків домовлятися і є результатом політичного компромісу.

Зрештою, політика — це певна пристрасть. Спосіб життя і мислення. Сьогодні я вже вмію спілкуватися на різних рівнях: від розкішних палаців до низів. А коли балотувався вперше, мені — єдиний дитині з сім'ї інтелігентів — було не просто спілкуватися з людьми з робітничих гуртожитків, у яких не було опалення, води. Але саме в цих районах у мене був найвищий рейтинг. Мабуть, тому, що я намагався говорити не те, що вони хотіли почути, а те, що насправді думаю. Я сам на машинці надрукував собі листівки. Сам обійшов усі квартири округу. Біля першої стояв майже півгодини — не наважувався натиснути на дзвінок. Двері відкрила симпатична дівчина, ми розговорилися — далі на обхід квартир я йшов, як на дискотеку. Політика затыгає, як наркотик.

Про романтику й прагматизм

Той, хто вирішив присвятити себе політиці, має вміти пройти між Сциллою приватного прагматичного інтересу і Харібдою романтичних ідеалів: віри, надії, любові. На жаль, сьогодні майже немає політиків, які поєднують в собі одне й друге. З антиподів Ющенко—Медведчук мені

як людина ближче Віктор Ющенко. Але для політичного прогресу потрібно було б їх поєднання: романтизму й порядності з прагматичною хваткою, вмінням формувати команду, акумулювати фінансові ресурси. Політик не може випереджати суспільство на десять років, він може бути тільки на крок попереду нього. Інакше він не відображатиме реальні настрої.

«Тільки дурний депутат живе на зарплатню»

Політика не є найприбутковішим видом діяльності. Середня депутатська зарплатня становить 200—250 доларів. Достойною депутат у цю зарплату прожити не можна. Хрестоматійний приклад: у попередньому парламенті один депутат працював секретарем в іншого, носив за ним портфельчик. Тільки дурний депутат живе на зарплатню. Розумний депутат привчається любити питання. І я заробляю таким чином на життя. Але можу про це говорити зі спокійною совістю, на відміну від багатьох інших моїх колег, які набагато більше мають, але в деклараціях пишуть, що мають річних усього 10 000 грн. Бо між корупцією і лобізмом є відмінність. Корупція — це коли завдяки близькості до влади перерозподіляєш кошти державного бюджету у власну кишеню. А лобізм — коли сприяєш тій чи іншій підприємницькій структурі, щоб вона не ходила по замкненому колу дозволів, чи про-

штовхуєш законопроекти, необхідні тому чи іншому сектору економіки. Західні політики також не живуть на зарплатню. І депутат в принципі саме так має заробляти гроші. Хтось заробляє на цьому мільйони. Я — небагато. Утримую на ці гроші Асоціацію, організовую свої виборчі кампанії і, слава Богу, нікому не зобов'язаний. Ті, хто зробили великі гроші, наївно думають, що зможуть змодельовати соціально-політичне життя за законами бізнесу. Такого ніколи не буде. Саме тому президентами у великих країнах стають чисті політики, а не бізнесмени. Рокфелери і Моргани не йдуть самі в парламент, як у нас люди на кшталт Суркіса і Волкова.

Якби я працював за фахом як кібернетик, думаю, міг би заробляти й більше. Деякі мої однокурсники живуть за кордоном і роблять по-справжньому великі гроші. Зрештою, Білл Гейтс теж кібернетик. Але політика — це престижна діяльність.

Про амбіції

Не скажу, що в мені, коли я став народним депутатом, щось кардинально змінилося. Наприклад, дуже люблю гойдалки. Як тільки де бачу, так і тягне погойдатися... Я не став надміру поважним і «не випендрююсь». Хоча, признаюсь, таке бувало. Років шість тому в мене був один із перших мобільних телефонів, і я хотів його усім показати. Але швидко зрозумів, що це жлобство. Як і інші очевидні ознаки розкоші. Були в мене і романтично-тургенєвська перша шлюбна ніч, і десяток дівчат, з якими я зустрічався паралельно. Сьогодні я таким чином вже не стверджуюсь. А коли тільки починав займатися політикою, мені, смішно згадати, подобався навіть сам депутатський значок. Було я — помічник нині загиблого народного депутата Олександра Ємця — перебирав його папери до ночі, а коли Олександр засинав, я чіпляв на свій піджак його депутатський значок і красувався перед дзеркалом. Тепер і свого значка не ношу.

І ще: політик повинен набутися три вміння: вміти говорити, вміти мовчати і вміти пити. Спочатку я навчився говорити, з тим — пити, а потім — мовчати.

Про мрію

Політик — істота суспільна. З одного боку, він — одинак, сам у собі. З іншого — увесь час на виду. Тому мрія у мене одна — не якась посада, ні, цього вже не прагну — хочу ніколи не відчувати себе непотрібним. Хочу знати, що можу реально впливати на життя й відчувати згоду з самим собою. Мені приємно, що я прийшов у політику на злам епох, коли ми здобули незалежність. І колись — у епоху глобалізації й Інтернету, за часів зовсім інших кордонів, політичних та бізнесових технологій — розповім про це своїм дітям. І, звісно, хочу кохати та бути коханим.

Підготувала
Олена БОНДАРЕНКО

БИКІВНЯ — БІЛЬ І ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Данило Гаврильчик...
Леонід Христюк...
Дементій Яременко...
Іларіон Гончар...
Михайло Бриль...
Едмунд Милевський...
Яків Шехтер...
Костянтин Литвин...
Василь Совершенний...
Трохим Савченко...

Сотні тисяч безвинно убієнних, закатованих у застінках НКВС українських громадян... Інженерів, колгоспників, учителів, робітників... Зовсім юних, сорокарічних, поважних... Їх забирали серед ночі, виривали з обіймів дітей, вивозили в чорних «воронках» криваво-червоні кати українського народу, катували в підвалах енкаведистської управи, убивали, і, знову дочекавшись ночі, вивозили за Київ в ліси біля села Биківня... І так роками: 37, 38, 39-ий. За що?! За те, що вони були просто

чесними людьми, що мали свою думку, не плазували, не доносили на ближнього, не бажали бути безголосими рабами. Звироднілі прислужники імперсько-більшовицької системи чинили розправу над власним народом від страху перед людською порядністю. Їм були потрібні німі раби, оті, які ще й сьогодні під червоними прапорами шкандибаючи вулицями Києва 9-го травня, кричать у телекамери: «Верните мне советскую родину!..» «Родину»? З темними ночами масових убивств? З негласним правом на доноси, стукацтво, яке називали «бдітельністю»? Повернути Крути, Дем'янів лаз, Биківню? Бабин Яр?..

У неділю, 13 травня, до Биківні знову прийшли і приїхали з Києва, довколишніх сіл, з різних областей України, з-за кордону — сивочолі жінки і чоловіки — живі жертви комуністичних репресій — діти безневинно убієнних, яким у ті страшні 37—39-ті було по п'ять, десять років.

Прийшли брати і сестри, привели внуків. Багато з них лише кілька років тому дізналися, де покійся останки їхніх родичів. Вони стояли в скорботному караулі не біля могил, а біля дерев, на яких темніли таблички з іменами розстріляних батьків, дідів, братів, сестер. І сльози, і краплі воску з тоненьких свічок скрапували на землю, напесну безневинно пролитою кров'ю. Для них Биківня стала, як писав поет, тим «цвинтарем розстріляних ілюзій», де «вже немає місця для могил».

І шкода, що в цю поминальну неділю в Биківнянський ліс не завітали червонопрапорні «борці» за щастя народу, щоб подивитися в очі цим людям і зробити висновки з уроків історії. Бо навряд чи можна рухатись у світле майбутнє, не оглядаючись на трагічне минуле. Але в цей день разом з людьми були Прем'єр Ук-

раїни Віктор Ющенко, мер Києва Олександр Омельченко, голова УРП Левко Лук'яненко, народні депутати, відомі політв'язні, священики...

Тож хай ці стражденні обличчя стануть докором та засторогою і для тих, хто марить «советской родіной», хто мріє знову загнати нас у глухі застінки «большевизму», в жахливу темін червоного терору, диявольську підступність і підлість. А молитви і палкі промови нехай об'єднають нас усіх у великій любові до ближнього і України.

Галина ТАРАСЮК
Фото Петра ГОНЧАРА

Десять років ми живемо у власній державі. Не багато, проте й не від учора. Наш законодавець, й орган усе не спроможеться проїти, податков, й кодекс, щоб в, звол, т, від пут засто ного підпр, цмц ц бізнесмена та пуст, т, його гроші не в, к, шеню ч, новн, кам, а в державну скарбн, цю. Ще безнадійніша справа із законам, , к, м, не опікується Рада Європи, – про культуру, кн, годрукуванн, мову... А вон, б дал, змогу постав, т, на державн, й фундамент зус, лл національно свідомою інтелігенції, збагат, т, духовно ц просвіт, – т, задовбан, й УТ-1 ц дезорієнтован, й народ хЦ пара кончок в, т, гнула б від народного господарства на сл, зку гору ц дала б змогу його обч, ст, т, від усил, к, х вовч, ків-братч, ківх Наш найв, щі посадовці у лайнці, а разом з н, м, й м, х

Кілька років тому одна російськомовна медіа газета, вочев, дь задл самореклам, , надрукувала провокаційн, й опус, автор кого стверджував, що українськ, й народ – оліго-ренх Отак геть ч, сто всьх М, тоді в редакції аж зад, хал, с від обуренн х Але зерно сумнівів уже було посі нех

Тільки, за час, совітської влад, дес тк, мільйонів українців зн, щено голодомором, та репресі м, хі то був матеріал не найгірш, йх Селекції провід, лась у на-пр мку ослабленн в, ду до його повного зн, кненн хПровод, лась до останнього дн щієї влад, хА кол, владі настав кінець, чорну справу було вже зроблено х Це треба чесно усвідом, т, , щоб не ламат, й далі комедію, а звернут, сь до лікар х В, д - атально ослаб, втрат, в пам'ть, здоров, й глузд, вміє розрізн т, в поді х пр, ч, н, ц наслідк, в нього розв, нулас гіпертро-ована залежність від господар ц, відповідно, відданість йому х Це не зрозуміло? Цей в, д – м, , українці, господар – Москвах

«Що з нам, відбувається? – зап, туц п, сьменн, к Павло Загребельн, йх – М, мовб, націвнародженці дит, х Самі не знаємо, чого нам хочеться, куд, йт, , к ж, т, даліх ц побудженн до м, слц, але немає м, сліх спонук до діл, але немає ділхТоді? о ж це? Ж, тт? Нц, це божевілля, на ке м, й не знаємо, де копат, зплл »х За свідченн м того, ? о наш народ хвор, й, ход, т, далеко не требахНапередодні в, борців пр, ход, ть до дька комуніст ц каже: «Т, б хотів, ? об кобаса була дешева, а ку-айка – нова?» Дько, звцсно, хоче ц завтра віддасть голос за комуністахУ нього знайома нам цз закордонн, хсеріалів амнезі, вцн забув, ? о під рмом комуністів позбувс землі, кон к, , права мін т, місце прож, ванн, ковбас, в очі не бач, ц в все ж, тт не в, лаз, в цзгноюхА кб, вцн умів міркуват, ц д, в, – т, с, , то дуже легко переконавс б, ? о й сьогодні державою керують ті ж самі комуніст, , тільки, трох, пере-арбованц, піддр, хотванц, од пенці в європейські піджа-к, , ц ? о пр, ч, на його теперішніх бід – саме вон, х Але дько, к папуга, уже повторює чужої підказк, : демократів на ш, бен, цю, ганьба Руху за розруххЧ, був кол, Рух пр, владі бодай од, н день, ? об мат, можл, вцсть будуват, або руйнуват, , ? о, зрештою, сталос з ццію с, мволічною ц трагічною організацією, – те нашого дька не турбуєх То ч, здоров, й вцн? А скільки, легковажн, х, ну просто к дит, , дьків ц тцток продало свого часу голос, за торб, нк, з продуктам, ц готові п! одават, й далі! Село впевнене, ? о не має газу ц гасу че! ез Юлію Т, мошенко ц ? о пенсію йому дає з вел, коц ласк, п! ез, дент...

Сьогодні у своєму вел, кому л, хови зака! патці д кують соціал-демок! атам (об'їдан м) за вагон, з бо! ошном ц гумові чоботи, забуваюч, , ? о це малі к! , хт, з того, ? о в, ! уч, л, багаті в, суванці к! аю від п! одажу в, ! убан, х лц-сцв, – п! , ч, н, тепе! уже, на жаль, ! егу-

л! н, х повенейхЯк? о т, Ям не в змозі за! об, т, на куєнь хлцба, то неже так важко в, ! ахуват, , ? о вц тц доб! одіц-багатці не могл, чежно п! , дбат, Явоц шаленці Ятатк, , ? о вон, пог! абувал, Япочатку тебе ц твого Яуцда, а потім вая-так, ц, нцчно намагаютьЯ куп, т, , обду! , т, , нацькуват, на бо! цвз за п! ав-ду, ? об ц далі г! абуват, вая де! жавухЩо це п! , н, зл, во й небезпечно – поту! ат, цвалтцвн, ковчйг! абцжн, ковц ц дават, йому зелене Явцтло на найв, ? ц де! жавнц поЯд, х) ому ж тоді на! цкацте, ? о влада погана? Маємо те, ? о об! ал, , п! оЯнул, хххКол, мене зап, тала тцтка з мого Яела: «Док, ваші демок! ат, зб, т-куват, мутьЯ над людьми, ?» – не Ятала цй, можл, во вЯоте, по Янюват, , ? о зб, т-куютьЯ не демок! ат, , к, х менше, ц тому вон, – акт, чно безп! авнц, а кому-

ЗІПЛЯ НА НАШЕ БОЖЕВІПЛЯ

На ці роздуми наштотхнула мене книга публіцистичних творів Павла Загребельного «Думки на розхрист», видана Видавничим домом «КМ Академія». Матеріали, зміщені в ній, друкувалися свого часу в періодиці, вони не потребують ані відгуків, ні коментарів, лише – вдумливого і вдячного прочитання. Спасибі вам, Письменнику, що не пішли протирати штани до парламенту і не спокусилися на посаду посла в якійсь країні, а залишаєтеся відданим своєму покликанню і своєму народові, що його з усіх сил намагаєтеся привести до тями.

нцЯт, ц цхнц! овнц б! ат, -злодці, за к, х голоЯувало моц Яело ц к, х бцльшцЯть, а тому – акт, чно вон, п! , ймають закон, х Було очев, дно, ? о така а! , – мет, ка дл нец заЯкладнах

А ? о ж нашц пат! цот, ? Маю на увазі вже не так цте! т, х, к нову цх гене! ащюх Якц шл х, вон, п! опонують з т! агцчного туп, ка? Ста! ц шл х, а Ята! ц – це означає не! одукт, внц, означає тц, к, м, вп! одовж Яго! цчм, ход, л, , ктел та, цвцдак оп, н л, Я в! абЯтвц кол, не в одного пана, то в! угогохЗакл, к, вЯтат, з колцн, в, йт, на майдан, , згадат, Ялану цЯго-! цю, забол! он, т, олцга! хцвз компа! тццю, – ? об, в! ештц-! ешт, відцб! ат, владу в одн, х ц віддат, цнш, мххТоЯкно Ятац: хто ж доЯтойн, й цц Яьогонц вц т, ?) , може хво! е ЯуЯпцльЯтво в, Яунут, з-помцж Яебе здо! ового лцде! а? То, може, не п! овладу т! еба пект, Я, а п! о на! од? ...А ? е на! цканн на кого й на ? о завгодн, тільки, не на вляну нет му? цЯть, недо-лупцЯть, знамен, тумало! оЯцЯкх, т! цЯть, кол, , к кажуть, Яам Яебе пе! ех, т! , вх Б, т, Я головою обЯгцну ц не Яп! обуват, пошукат, две! ц – це теж хво! обахцл, ше поод, ноцк в, н тк, , к Явцтл чк, , к нацц х цван Малков, ч, Якажмо, не зв, нувачу МВФ у тому, ? о в наЯ не в, даютьЯ д, т чц кн, жк, ук! ацнЯкою мовою, вцн заЯнував в, давн, цтво ц Ятав в, дават, цх

Яамх Адже де-ю! е м, ж, вемо в неза-лежнцй де! жавц, ц к ж, вемо – залеж, ть л, ше від наЯ Яам, ххКДБ вже немає, та м, – хво! цх

П! , гадую давню вже, але дуже ха! акте! нупе! едачу по! адіо одніцці попул! ноц жу! наліцЯтк, хПцЯл в, к! , вального моно-логу, з кого Ялухачц дцзнал, Я, ? о завод, Яго ть, а маш, н, не цзд ть, вона Яказала: «А тепе! зап! ошую до! озмов, молод, х банду! , Ятцв», – ц тц од! азу похвал, л, Я, ? о г! ають на Майданц НезалежнотЯ, , люд, ж цх охоче ЯлухаютьхТо к, п, тацть-Я, п! ацюват, муть нашц завод, , к? о полов, на наЯ г! ац ц Япцвац, а д! уга полов, на Ялухац та! озчулено вт, ! ац очц? Св те мцЯце по! ожнцн не бувац, неЯв те – такожх Тому й банкам, ке! у-ват, муть цншц, ц де! жаваю – не м, х ц нелогічно з цього п! , воду обу! юват, Я

мовц ук! ацнЯкцй дають Япокцйх ц Яам в, вч, ть, бо цв! ей, на відмцну від моЯжал, здцбн, й до мовх

УЯе чаятцше Япадац менц на думку бцблцйна цЯго! ц п! о обмцн не пе! во! од-ЯтвохцЯав, пе! ш, й Я, н цЯаака й Ребек, , кол, був дуже голодн, й ц втомлен, й, відцЯтуп, в Явоц пе! во! одЯтво б! атовц Яко-ву за м, Яку юшк, з Яочев, ццх Та-атальнцЯть, з кою м, на влянцй землі неЯп! оможнц в, п! оЯтат, Я ц здобут, Я на де? , цю людЯкою гіднотЯц, пцдштотхуц до думк, п! о п! одане пе! во! одЯтвохц, не до чеЯтц нам, не з вел, кого голодухОЯь тцльк, од, н з! азок того, к це! об, лоЯ, к наЯ «завойовувал, »: «Гетьман Б! юхо-вельк, й, уЯлавлен, й значн, м, Явоцм, вцйЯкам, та уЯцпцхам, задумав побуват, в МоЯквц дл вшануванн Ца! Явогох хххВід МцнцЯте! Ятва МоЯковЯкого по! ад-жено йому п! оЯ, т, в Ца! лаЯк, , ? об вцн його цменував Бо ! , ном МоЯковЯк, мхх Гетьман уз вЯ за тец п! оханн, к за найбцльше Явоц блаженЯтво, ц, зв, чайно, в тому його зовЯцм не ут! уднювал, , але з! азу пожалувал, Вел, к, м Воцводою ц Думн, м Бо ! , номхПцЯл того ожен, л, його з Ца! Яькою Яво к, нею, а багатых полковн, кцв ц Ята! ш, н пе! ежен, л, з Бо ! Яьк, м, донькам, , ц вЯе йшло з вел, к, м уЯцпцхомххх ? о тцп! ежененцй Мало! оЯцц збл, жавЯ чаяцхат, додому, то знов зап! опоновано Гетьмановц від МцнцЯте! Ятва, ? о «йому недоб! е бут, цд, ному в Козацькцй землі, а т! еба мат, помцчн, кцв та ох! онццв від оЯоб, Ца! Яь-коцх А понеже вцн, з лаяк, Божоц ц Ца! Яькоц, ц Вел, к, й Воцвода, то муЯ ть бут, п! , ньому ц малц Воцвод, , кц б йому Ялуж, л, ц допомагал, »х ц так умов, л, Гетьмана в, п! оЯ, т, у Ца! мал, х Воц-вод, ? о тоді ж уч, нено з вел, к, м уЯцпцхом ц вел, кою м, лцЯтцхП, Яа! Гене! ального Ш, йкев, ча, ? о тлумач, в Яей пункт цнакше, нцж вел, ку м, лцЯть, заялано з МоЯкв, п! оЯто в С, бц! Яькц оЯт! ог, на вцчне п! ож, ванн хГетьмана, одпуЯкою-ч, , обда! овано від Ца! вельм, ? ед! ох Жалуванц Ца! ем Воцвод, почал, з ццджат, Я до Мало! оЯцц в Яцнц 1666! оку, вон, т гнул, Я Яюд, ! цзн, м, шл хам, й до! о-гам, цзат! , мцЯ ццзаповн, л, Мало! оЯцц й позаймал, геть уЯц мцЯта та мцЯгечках

Це – з «ЦЯго! цц РуЯцв» несаанцажованого невцдомого авто! ахцз цццц ц, тат, в, пл, вац кеЯь – атальне клцще, ке за тццю Яамою Яьмою – о! муц нашу цЯго-! цю по Яьогонцх Нашц найв, ? ц владцц т гнуть наЯдо МоЯкв, уже й не за жцнок ч, Яоболцв, а за зв, чкою в, ! о? ен, х ЯовцтЯькою владою ц віддан, х цц унайбцльш одцозн, х т! ад, цц х мало! оЯцйЯтвахА оЯ-таннцм чаяом, т! еба цм віддат, належне, ? е й за чаятку ц бізнєЯцх Малєньку, бо наш чоловцчок п! одат, Я к Яццд не вміцц – по-Як! омному: в, не поч, нацте дем-пцнгов, х п! оцеЯв по т! убах, бізнєЯу тутешньоц «Яцм ц», – м, вам зб! ойов, й бізнєЯу Ук! ацн, , м, до вая у кабалу ене! гет, чну шл мом об'їданн ене! го-Я, Ятем... Слццц повод, ! ц Яццп, х!ж

Де копат, зплл на таке божевілля ? Над холодком п! ц! в, хтоЯь цз наЯ та й от м, тЯ Я, а тоді заз, ! не у влянц душу, ? об чеЯно оццн, т, , ? о там ? е зал, ш, – лоЯьх) еЯна оццнка – це, к ц діагноз, найголовнцшєх Бог уЯе п! оЯт, ть ц вЯе пове! не, к? о уЯвцдом, т, гл, б, ну вля-ного падцнн ц пока т, Я хх

«Я пон л коммун, зм как напом, на-н, е о не, Яполненном х! , Ят, аняком долге», – п, Яав наш земл к в, датн, й – цлоЯо- МхБе! д цвхНаша Яьогонцншн безглузда ц т! агцчна Я, туацц – це вже воланн п! о занедбан, й х! , Ят, нЯьк, й обов'зокхБожевільн, й – означає бук-вально «вцльн, й від Бога»хЗвцльн, т, Яь від Бога – це поме! т, , ? езнут, навцк, « ко об! , хх) , цього м, хочемо?

Дорога... Вона у нас, українців, у крові. І від шляху чумацького. І від битого шляху ординського. І від доріг війни та повоєнних поневірянь, від далеких доріг, які гнали українців за тридев'ять земель, аби примусити їх обживати чужі краї та забувати свої, благодатні...

Господи, та хто у нас не має в своїй крові щемливого відчуття дороги, яка і манить, і лякає, і радує, і розчаровує?! Її полотно, коли воно блищить новеньким асфальтом, віддзеркалює добробут і благополуччя, її сіренька польова стрічка в'яже нас до патріархальних традицій; а роздубана, розбита «соша» нагадує нам про негаразди в рідній вітчизні.

«Куди я йду? Куди моя дорога?» — запитував поет. А ми слідом за ним звертаємося до Вас, наші читачі: які вони сьогодні, дороги українські? Про що нам мовлять, кричать і шепчуть?! Якими дорогами ходимо і їздимо ми, українці, на своїх двоох, на велосипедах, горбятих «запорожцях» та вишуканих «закордонцях»? Яке і чие життя тече обабіч дороги, хто годується нею, хто її проклинає, хто складає їй дяку сьогодні?!

А повітряні наші шляхи, що стають усе недоступнішими пересічному подорожньому, а автобусні маршрути, а залізниця з її дачними і «пенсіонерськими» вагонами? І хіба нам часом не хочеться викричатися від розпуки на битих шляхах свого життя?! То чи не час нам — разом — не лише запитати, але й відповісти на запитання «куди йдемо?», пильніше придивившись до рідних доріг?

Картинка перша. Майже половина країни — біля шляху

Вперше я почув цю фразу минулого року, коли підвозив випадкового подорожнього від Лубнів до Полтави. Задумливо спостерігаючи крізь вітрове скло автомобіля придорожні базарчики, він промовив: «Половина України зараз стоїть біля шляху...» Кожний з нас думає про своє, і я скоро забув той журливий вираз.

Цієї зими їхали ми з дружиною до Таращі, маленького райцентру на Київщині.

— Подивись-но на цих бідолах, — сказала вона. — Надворі ж бо так сльотаво, січється рідиний дощик. У таку мерзотну погоду день вистояти біля дороги, з якої, до речі, на людину летить все, що заводно — не те що ревматизм чи радикуліт заробити, тут і дуба врізати недовго!

Ти ж сам займаєшся темами здоров'я, вишукуєш якісь прості та дієві засоби для зцілення людей. У тебе стіл завалений читацькою поштою, ти постійно комусь даєш поради, а значить, допомагаєш лікуватися. Доводиш, що пріоритетом повинна бути профілактика. Хто краще за тебе знає, яких зусиль коштує людині те її лікування? І яка, скажи, може бути профілактика для цих людей, коли вони з ранку до вечора вистояють отут: мерзнуть, мокнуть, ковтають свинець, сірку і бозна-що ще?

— Вони заробляють гроші. Щоправда, вже вдруге за той самий виріб, але саме зараз вони — на роботі. Ні про яке здоров'я їм і не натякай.

— Пострибай. Як це — заробляють гроші вдруге? І що значить: вони на роботі? Де ж тоді лотки, криті базари? І чому вони стоять вервечкою вже кілометрів зо два — вздовж усієї Білої Церкви?

— Річ у тому, любя, що більшість цих людей — працівники білоцерківського гумового заводу. Вони отримали свою зарплатню гумою, а тепер тут її продають. Щоправда, є й такі, що вже давно перекаліфікувалися на торгівлю, так би мовити, перейшли до професійної ліги. Вони працюють за себе і «за того хлопця», який не хоче чи не може стояти тут, звичайно, не безплатно. Так що лікувати треба пердовсім системою... і людей, які розвинули її й підтримують, а не тих, хто біля шляху, по суті, веде боротьбу за виживання.

Ми замовкли, поринувши кожний у свої думки. Настрій був пригніченим.

Картинка друга. Нотатки про дорожні порядки, або як заробити милостиню

Оскільки їздити країною мені доводиться досить часто, то й доріг я бачу багато. І тих, хто стоїть при дорогах — теж. А хто ж там стоїть і чому?

Ось із цим запитанням я й звертався до людей, які виходять майже за будь-якої погоди до самого

те, що держава залишила мене без роботи, а моїх дітей без надії на гідне існування?!..

Так, мені теж прикро вислуховувати таке. І соромно за державу. Та мушу сказати, що існує й інша категорія заробітчани, які зрозуміли (чи то самі такі розумні, а чи піддалися за кордоном), що цей шлях — голодний, битий і... грошовитий. І що при ньому можна добряче заробити, якщо...

меблі... Мене здивувало, що всі до єдиного (а вірніше, до єдиної «коробейниці», бо лівова частка з них — жінки) не бажають ні спілкуватися, ні фотографуватися, лиш забачивши диктофон та фотоапарат. Чому? Як на мене, відповідь проста.

Судячи з того, що жіночки, перше, дуже добре володіють «міцно підвішеним» язиком, по-друге, усі смалять дешеві цигарки, по-третє, тримаються, м'яко кажучи,

Репортаж на тему:

ДОРОГА

Картинка третя. Парад «притулків»

Лобкова Балка Полтавської області, приватний притулок «У сестер». За якихось 6—8 років спромоглися піднятися на ноги. Нині мають чудовий будиночок-замок при самій дорозі, надають комплексне обслуговування клієнтам: кафе-їдальня, кемпінг, ігровий зал, навіть лазенька. Водії ж мають гроші. Вони

сміливіше за будь-якого покупця, вони перебувають на своєму місці. Тобто це — їхнє постійне місце роботи. Отже, гендлюють вони не своїм крамом. То чим?

Це окрема розмова. Зазначимо лише, що в країні вже з'явився ще один фахівець — придорожній торгош, який зазвичай податків не сплачує, стосунків з адмінорганами практично не має, а рекетом він є собі сам. Звідси випливає, що маємо окремих етнос, культуру, а вірніше, її повну відсутність. Риторичне запитання: чи винні в тому люди? Мабуть, що так. Але їхні неорганізованість та відсутність гідної людини культури породжені неорганізованістю та безкультур'ям влади, її неспроможності навести елементарний порядок у своєму господарстві.

Картинка четверта. Хто на дорозі господар?

Та повернімося на дорогу. Нам уже відомо, що до неї входить всяк, кому забагнеться трохи підторгувати, нехай і не зовсім законно, керуючись все тією ж неорганізованістю і потуранням влади. Та ж і сама влада простягає свої шупальці до шляху. Існують ще так звані придорожні служби, які підготовуються все від того ж водія, котрі **абсолютно законно** (з точки зору влади) надають послуги автомобілістам незалежно від того, хочуть ті послуг чи ні. Тобто у **добровільно-примусовому порядку** з акцентом на останньому значенні. Частина з них хоч користь якусь приносить, про що йдеться нижче, але ж є й чисто «заробітчанські контори». Судить самі.

КДП ДАІ на кордоні Полтавської та Харківської областей, м. Чутове. Окрім штатних офіцерів ДАІ, тут працює ще окремий штат молодих хлопців-техніків, які зупиняють практично кожне авто і за відсутності на нього талону токсичності відпрацьованих газів ненав'язливо пропонують пройти екологічний контроль на вміст у вихлопі забруднюючих повітря речовин. Само собою, я теж пройшов його, бо не хочу забруднювати навколишнє середовище.

Мені швиденько (і всього лише за 15 гривень!) підкрутили пару жиклерів у карбюраторі, після чого двигун у холодному стані став трохи «захлинатися». Але мети досягнуто було: вміст СО (окси вуглецю) зменшився і моє авто перестало псувати атмосферу. До речі, ця процедура не завжди буває успішною. І тоді, як повідомив Андрій О., один із техніків, вони пропонують водієві звернутися до найближчої станції технічного обслуговування, а вже потім видають спеціальної форми талон. Що поробиш, на жаль, далеко не всі їздять новими авто з новими карбюраторами, а тому не можуть собі дозволити платити «за токсичність» на кожному перехресті.

Чому на кожному? Тому що він (цитую напис на талоні): «Дійсний до першого технічного обслуговування, але не більше трьох місяців з моменту видачі, чи до першого втручання в агрегати, системи, вузли, які впливають на вміст забруднюючих речовин. Наявність талона токсичності не звільняє від екологічного контролю співробітниками ДАІ та екологічної інспекції Держуправління екобезпеки в області».

Закон. Його вимоги я задовольнив і сплатив, за що отримав обов'язковий талон, дійсний три місяці. Добре, що хоч три місяці! Бо інший талон, який мені нав'язали (саме нав'язали, бо ніхто мене ні про що не запитував і нічого пояснювати не збирався), має термін дії аж три дні (!) з дня видачі. А коштує він майже стільки ж, як і перший — 12 грн. 90 коп. Саме стільки з мене здерла ця горе-служба на в'їзді до Харкова з Рогані. Точніше, псевдомайка обійшлася мені у 14 грн., бо здачі друзі природи знайти не заходили.

Спитаєте, за що цей талон? За те, що мені з брендспойтика побризкали (це не було схоже на мийку автомашини) на колеса, для чого співробітнику знадобилося трохи більше, ніж півхвилини. На моє запитання: «Що б це мало означати?» уніформіст зі злістю чвиркнув через губу і кинув в інший бік: «Там все написано...». Ось тут мені й пригадався старезний анекдот про єдиного у світі «звіра», який пасеться на асфальті і з успіхом нагулює на ньому жирок. І подумалося, що користі з усіх цих так званих дорожніх контролів не буде нікому, окрім самого «звіра», до тих пір, поки **законно платитимуть** за ідею боротьби за чистоту навколишнього середовища самі лише автолюбители.

Та обличчю автолюбителя сам на сам з його дорожніми проблемами, бо його ще до нас держава вже залишила напризволяще. І ми, попри наші палкі бажання, нічим суттєвим нещасному не допоможемо. Пам'ятаєте, як у Крилова: «Ты виноват уж тем, что хочется мне кушать»? Сказано майже про всіх тих, про кого сьогодні йшла мова.

Епілог. На жаль, не втішний...

А що ж наше головне запитання: «Чому Україна стоїть при дорозі?» Невже не здогадуєтеся, шановний Читачу?

Якщо коротко: у той спосіб **Вона просить милостиню**. Бо це раніше подорожні просто так, з жалю, кидали до подертого кашкета копійчину. На яку, до речі, теж можна було прожити, бо на п'ятака, було, купували й бика. А нині кашкет пусте. Подорожній сам збіднів, побори та надумані «закони» його «чавлять», копійчину він тепер повинен кинути до кашкета з державним гербом. В народі кажуть — «крабом». Ось цьому «крабові» й дістанеться та копійчина, яка раніше падала до подертого кашкета.

І саме тому на меценатство біля шляху вже ніхто не розраховує. Надати послугу, дати відпочити, нагодувати чи напоїти кавою, вкредити за гроші продати що завгодно, навіть себе або свою честь..., аби **заробити милостиню**. Ото і є відповідь на головне запитання. Хто так не думає, нехай скаже. Або розкриє, як-то кажуть, соціальну сутність явища.

**Репортаж з українських доріг
вів Олександр СИДОРЕНКО.
Фотоавтората
Олександра Кутлахметова**

голодні, немиті, зморені, а значить, злі. Отже їх треба відмити, зігріти, нагодувати. Сестри допомагають людям відчувати себе людьми і вціліти на дорозі.

Пирятин, базар на придорожній площі. Чого тут тільки не продається! Гарячі чай та кава, холодні напої, пиво, пироги, пиріжки та пиріжечки, домашнє печиво, крам імпортовий наш, з городу, косметики і галантерея, одяг, господарські товари, запчастини до авто і навіть

шляху. Слід зауважити, що нічого такого особливого я не почув. Та й не сподівався почути. Усе одне й те ж:

— Та що, хіба не бачите? Намагаємося продати те, що вирощували для себе. Гроші ж потрібні, а де їх ще візьмеш, як не при дорозі?

— Продаємо крам, як бачите. І свій, що росте на городі, і той, що купуємо за оптовими цінами. А що, хіба це незаконно?

Трапляються і досить колоритні фігури з нестандартними думками про стандартні проблеми, як от у баби Варі з Хоролу (траса Київ — Полтава):

— Вживаємо ми тут, синку. Бо зі свого обійстя дуже не розживешся. Та й не подужаємо, як раніше, 60—80 соток городу, аби виростити врожай на продаж. Вже не ті сили. Сам знаєш, як нині на селі з пенсіями та зарплатнею. А за що жити, вдягатися-взуватися?

Микола Трохимович, веселий пасічник з Миргорода:

— Знаєте, одними картоплею та медом не проживеш. А коли є можливість, чому б і не продати частину свого продукту? Матиму гроші та ще й поспілкуюся з цікавими подорожніми людьми. Ось із Вами познайомився. І певен, що, скуштувавши мого медку, не відмовитесь від нього і наступного разу...

Та не всім до вподоби спілкування з «цікавим» подорожнім журналістом. Більшість придорожніх крамарів такого бажання не мають: «світитися» не хочуть. У них інша мета: кожного божого дня вони носять свій нехитрий продукт з оселі до дороги і назад, якщо не продадуть. Їм потрібні гроші, а не «популярність і слава», створені ЗМІ. Бо з адміністраціями стосунків не підтримують і податків не платять. Не вважають за потрібне.

Віра, молодичка років сорока, має вищу освіту, на в'їзді до Полтави продає імпортові яблука:

— Які податки? За що? Хіба за

РУСИФІКАЦІЯ ПОЧИНАЄТЬСЯ З... ХУТОРЯНСТВА

Русифікація українців триває. І для того, щоб це довести, не треба вдаватися до якихось складних викладок і способів аргументації. Досить прослідкувати долю українських міст, перебираючись в російськомовні регіони чи великі міста (так само російськомовні). Ці люди, особливо молодь, яка найбільше схильна до таких міграцій, у переважній більшості дуже легко й швидко, зокрема в домашньому побуті і особливі на вулиці, переходять на російську мову. Причому таких мігрантів, при зростаючій територіальній мобільності населення, аж ніяк не мало. Виняток з цього правила становлять лише вихідці з Галичини.

Триває перехід на російську мову і в невеликих населених пунктах, розташованих поблизу від великих міст. Я, зокрема, це дуже добре бачу в своєму рідному Фастові. А от, до речі, протилежного процесу, а саме при переселенні російськомовних жителів України в українськомовні населені пункти (крім тієї ж Галичини), як правило, не відбувається. Хоча ще якихось років 20—30 тому було саме так: російськомовні переселенці в українській глибинці, а особливо їхні діти, в більшості переходили тоді на українську мову.

У цьому зв'язку слід сказати прямо: зараз іде боротьба між українською й російською мовами, причому не на життя, а на смерть. І ставкою в цій боротьбі є саме українська мова. Адже російська мова, навіть якби вдалося переломити і повернути у зворотному напрямі процес русифікації українців, усе одно не зникне, особливо зважаючи на існування потужних російськомовних анклавів на Сході, Півдні та в Криму. Не кажучи вже про Росію. І хай війновничі прихильники російськомовності тут не лукавлять. А от українська мова, на мою думку, має вельми багато шансів перетворитися на мертву, якщо русифікація триватиме й далі.

Які ж причини такої ситуації? Основними з них, як видається, є дві: стан етнічної й національної самосвідомості і мовне середовище. А стан української етнічної й національної самосвідомості в усіх регіонах України, крім Галичини, є насправді жалюгідним. Відносно цього і проти цього можна говорити багато і наводити різні аргументи. Але все ж смію твердити, що основні структурні компоненти такої самосвідомості у більшості українців, і зокрема молоді (що дуже важливо), насправді відсутні. Як етнолог зазначу, що основними

структурними складовими, на яких і виростає фактично етнічна самосвідомість, є протиставність і етноцентризм. Тобто представники будь-якого народу завжди протиставляють «себе» — «ім», «свою» культуру і мову — «їхній». Тільки таким чином вони й виділяють себе в нашому багатонаціональному світі, тільки таким чином вони гуртуються в етнічні спільноти і зберігають ці спільноти в часі й просторі. Це аксіома, яку знає і визнає кожен (в усякому разі чесний) етнолог. При цьому представникам кожного етносу властивий етноцентризм. У відповідності з етноцентризмом «ми» є кращими за «них», а «наша» культура і мова є кращими за «їхні».

Етноцентризм може виявлятися в крайніх формах, і тоді виникають такі явища, як національний екстремізм і шовінізм, а може й не відбуватися цих, справді нецивілізованих, проявів. Але так чи інакше, а етноцентризм так само, як і принцип протиставності, повинні входити до самосвідомості представників кожного народу. Без них зникає межа між народами, й нація і народ не можуть зберегти себе як такі. Щоб переконатися в тому, що протиставність і етноцентризм є основою етнічної й національної самосвідомості, слід поглянути хоча б на росіян, яким ці якості властиві повною мірою. (Мої опоненти можуть заявити, що протиставність себе українцям — росіянам не властива. Але це стосовно тих українців, які піддаються русифікації, українцям же, які хочуть залишатися українцями, росіяни протиставляють себе дуже сильно.)

Так от, українці, зокрема східних і центральних районів, якраз і не протиставляють себе росіянам, а свої мову й культуру — російській. (Отут ми й підійшли до фактора середовища.) Тому ці українці, включаючи й українськомовних, насправді не мають свого українського, в усякому разі, повноцінного, мовного середовища. Зате вони фактично включені в російськомовне середовище. Ідеться ж про море російськомовних книг, газет і журналів, яке затопило Україну, і таке ж море російськомовних аудіо- і відеокасет, і російськомовні комерційні телеканали, і ефемерні радіостанції, які переважно й слухає молодь.

На жаль, владні структури сприяють такому становищу. Не даючи розвиватися українськомовній книзі, не сприяючи розвитку українського кіно, а також українськомовним засобам масової комунікації, наші урядовці та й політична еліта фактично підтримують на державному рівні російську мову. Ще залишилося

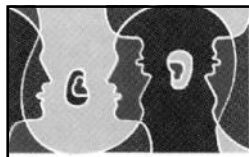
прийняти російську мову другою державною чи офіційною, чого в нас уперто добиваються певні кола...

Але не тільки владний олімп винен у жалюгідному становищі українськомовних засобів масової комунікації. Річ у тому, що більшість із них демонструють таке дрімуче хуторянство (в гіршому значенні), що часом просто моторошно стає. Створюється враження, що для наших діячів культури основне, — це роздзвонити повсюди, що наш хутір найкращий і найстародавніший у світі, і що ми, окрім того хутора, нічого більше не хочемо знати. Адже, як там не крути, а не тільки фінансовий бік справи винен у тому, що скажимо, «Факти», «Сьогодні» чи «Натали» мають такий шалений успіх в Україні, а й їх зміст. Їх можна звинувачувати в тому, що вони бульварні, що вони ще якісь там не такі, але ж є величезна аудиторія, яка, крім подібних газет і журналів, більш ніяких і не читатиме. То не вже ми, свідомі українці, не можемо всі разом створити бодай кілька видань, які були б цікаві цій аудиторії, і в такий спосіб наворотити її до української мови?

Оце російськомовне середовище, яке створюється сучасними засобами масової комунікації та поширюється в усіх кутках України, і є основною причиною всіх неуспіхів у вихованні справжньої української самосвідомості. Воно є причиною того, що українськомовні українці і далі переходять на російську мову, а російськомовні жителі України не спішать освоювати українську мову. Бо й навіщо? Адже все російськомовне, на їхню думку, є кращим, якісним, інформативнішим, цікавішим, та й дешевше за українське. До цього ще додамо фактор більших успіхів Росії, порівняно з Україною, в економічному розвитку й забезпеченні життєвого рівня.

Отакі-то наші невеселі справи. Боюся, що коли ми, свідомі українці, не модернізуємося й не позбудемося свого хуторянства, а також не доб'ємося від політичної еліти патріотизму, то як нація будемо зменити потужним російськомовним ураганом, що його створюють новітні засоби масової комунікації, й за спиною яких стоїть уся Росія несходима.

Василь БАЛУШОК,
кандидат історичних наук,
провідний науковий
співробітник Етнологічного
центру Інституту
мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
імені М. Рильського

ЯКОЮ ГОВОРИТЬ ЄВРОПА?

**Ведучий рубрики —
доктор філологічних наук
Костянтин ТИЩЕНКО**

4. АЛТАЙСЬКІ МОВИ — макросім'я мов, яка включає тюркські мови, монгольські, тунгусо-маньчжурські, а також корейську та японську мови. У безпосередній близькості до Європи та на її межах з-поміж алтайських поширені калмицька мова (єдина з монгольських, представлена у Європі у степовому межиріччі Волги й Дону) та чимало тюркських мов.

Для калмицької мови (бл. 140 тис. мовців) властива гармонія голосних, 8 відмінків, спеціальні дієслівні форми — умовний та розділовий дієприкметники тощо. Суб'єкт зворотів ставиться у знахідному або родовому відмінку. У словнику чимало запозичень із санскриту, тибетської, китайської, арабської, перської та тюркських мов, засвоєних за час тривалого перебування калмиків (до 1648 р.) у китайському Туркестані. Давня монгольська писемність була вживана до 1924 року, відтоді — алфавіт на кириличній основі.

За класифікацією О.Самойловича тюркські мови (понад 80 млн. мовців) поділяються на 6 груп: р-група або булгарська (з чуваською мовою — 1,4 млн. мовців); д-група або уйгурська (чи пн.-сх.); тау-група або кипчацька (пн.-зах.): татарська — 5,5 млн. мовців, башкирська — 0,9 млн., казахська — 8 млн., карачаєво-балкарська — 200 тис., кумицька — 220 тис., крим-татарська — 700 тис.; таг-лик-група або чагатайська (пд.-сх.); таг-ли група або кипчацько-туркменська; ол-група або огузька (пд.-зах.); турецька (осман-ли) — 45 млн., азербайджанська — 14 млн., туркменська — 4 млн., а також південнобережні діалекти крим-татарської мови.

Типологічно тюркські мови аглютинативні. Супутником аглютинації виступає гармонія голосних (пор. тур. ev-ler-in-de «у їхніх будинках», oda-lar-in-da «у їхніх кімнатах»). Словозміна іменників майже в усіх тюркських мовах має 6 відмінків (крім якутської), множина передається суфіксом lar/ler. Приналежність виражають через систему особових афіксів, приєднаних до основи.

Система вказівних займенників — тричленна: ближчий, дальший, віддалений (тур. bu — eu — o). У системі дієвідмінювання наявні два типи особових закінчень: перший — фонетично змінені особові займенники — виступає в більшості часових форм; другий тип — пов'язаний із присвійними афіксами — використовується лише у минулому часі на dl та в умовному способі. Заперечення має різні показники для дієслова (ma/ba) та імен (degil).

Утворення синтаксичних сполучень — як означальних, так і предикативних — однакове за типом: залежне слово передують головному. Характерне синтаксичне явище — тюркський ізаяфет: kibrit kutu-su — букв. «сірник коробка його», тобто «сірникова коробка» чи «коробка сірників».

Найдавніші пам'ятки писемності тюркськими мовами — від V ст. (тюркське рунічне письмо); від XIII ст. — на арабській графічній основі; у XX ст. графіка більшості тюркських мов зазнала латинізації, а згодом — кирилізації. Писемність турецької мови від 1928 р. на латинській основі; від 1990-их років латинізовано писемність інших тюркських мов: азербайджанської, туркменської, казахської, узбецької, киргизької.

В Україні представлено кілька тюркських мов: крим(сько)-татарська (з позакримською діаспорою — бл. 700 тис. осіб), гагаузька (разом з молдавськими гагаузами - бл. 170 тис. осіб), тюркізований варіант румейської мови приазовських греків.

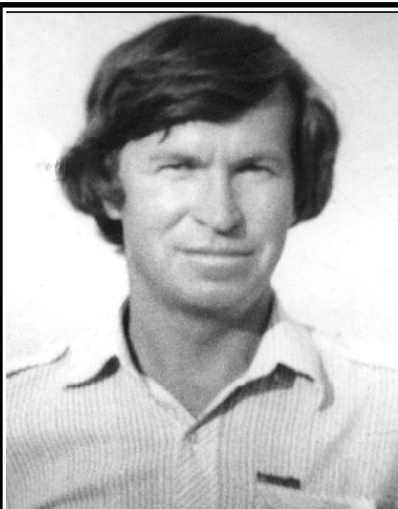
За історичних умов формування тюркського населення Криму кримсько-татарська мова склалася як мова типологічно неоднорідна: її три основні діалекти (степовий, середній, південний) належать відповідно до кипчацько-ногайського, кипчацько-половецького та огузького типів тюркських мов.

Предки сучасних гагаузів переселилися на початку XIX ст. з пн.-сх. Болгарії до тодішньої Бесарабії; відтоді їхня мова зазнала сильного впливу сусідніх румунської та слов'янських мов (поява пом'якшених приголосних, специфічного голосного заднього ряду середнього піднесення Ъ, який корелює в системі гармонії голосних з голосним переднього ряду Е).

У словнику численні запозичення з грецької, італійської (у крим-татарській), перської, арабської, слов'янських мов.

Чимало запозичень з тюркських мов прийшло за багато віків до української мови: козак, тютюн, торба, корова, орда, табун, чабан, ковбаса, ватага, ясир, батіг, отаман, осавул, кін (комонь), боярин, богатир, лошиця, торг, торгівля, торжество, чумак (є вже у словнику Махмуда Кашгарі, 1074 р.), гарбуз, майдан, кіш, кошовий, кобза, байрак, шишка, бунчук, очкур, бешмет, башлик, кавун, бугай, казан, буланый, чалий, булат, канчук, ковпак, козир, чума, яр, тюрбан, товар, товариш, балик, аркан, йогурт; пізніше прийшли цілі конструкції: в мене є — імовірно, з тюрк. ben-de var (пор., однак, фінське), давай підемо замість «ходімо» (через російську) тощо. З монгольських — чавун, пиріг, курінь, баламут, мерин, ура! Чимало тюркських географічних назв збереглося у степовій Україні та в Криму: Крим, Бахчисарай, Сасик, Кагарлик, Токмак, історичні назви Одеси — Хаджибей, Сімферополя — Акмечет, Борислава — Кизикермен, Білгорода-Дністровського — Акерман. Київ також мав колись тюркську назву — Манкьрмен «Тиномісто». Типові тюркські за походженням прізвища Кочубей, Гоголь, Шеремета, Багалій, Кримський.

З однієї лише мови половців-куманів (держава яких понад 200 років існувала у Середньому Подніпров'ї) запозичені слова: булава, курган, кощій (член кошу, слуга). Про куманів-половців нагадують такі назви поселень як (Г)Умань, Куманча; про печенігів — численні Печеніжини, про хозарів — слово «козарлюга».

ПАМ'ЯТІ НАШОГО ДРУГА І ТОВАРИША

Центральне правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім.Т.Шевченка із глибоком сумом повідомляє, що 9 травня 2001 р. раптово помер у Житомирській лікарні головний редактор газети «Народний лікар України», член Головної ради, почесний голова Житомирської обласної «Просвіти», письменник

**Анатолій
ЖУРАВСЬКИЙ**

4 квітня йому виповнилося лише 49 років...

Анатолій Журавський 10 років очолював Житомирську обласну «Просвіту». У важкі часи суспільно-політичних бродінь та розколю він твердо й принципово відстоював єдність «Просвіти» як духовного оберугу українського народу.

Продовжуючи славні традиції своїх земляків: геніальної Лесі Українки, Максима Рильського, Івана Огієнка, тієї «Просвіти», яка була заснована у Житомирі в 1907 році, Анатолій Журавський гуртував навколо себе кращі патріотичні та інтелектуальні сили України.

Його помисли сягали у глибину віків нашого краю, для того щоби зміцнити фундамент духовного світу українців.

Він твердо вірив, що український народ із такою багатою історією, мовою і культурою буде жити заможно у вільній, квітучій і могутній Українській державі.

Його дітищем стала газета «Народний лікар України», яку він постійно очолював. Вона є трибуною української народної лікувальної мудрості та народної медицини, яка є найдавнішою і найбагатшою у світі. Від нас пішов талановитий письменник, поет і кіносценарист. Значним внеском в українську літературу стали його книги про гумориста Остапа Вишню, драматурга Івана Кочергу, славетного перекладача Гомера Бориса Тена.

Анатолій Журавський — великий патріот України. Все його життя до останнього подиху було віддано служінню рідному народові.

У розквіті творчих сил відійшов у вічність наш побратим.

У полум'ї великої любові до України він згорів.

Висловлюємо найщиріші співчуття рідним та близьким.

Вічна йому пам'ять і хай буде пухом рідна земля!

Просвітяни України

Серед різнобарв'я комерційно-рекламних конкурсів, у яких за допомогою, делікатно кажучи, оригінальних знахідок вас підштовхують до прощання зі своїми фінансами, чи серед розмаїття шоу-змагань, що вражають безмежністю ефектів і впливають на кровообіг та настрої, поетичний конкурс багатьом видається архаїзмом. Проте, якби ви опинились надвечір 19 квітня на вул. Сакаганського, 97, то змогли б пересвідчитись, що поезія сучасна завжди.

У той день храм муз (саме так у перекладі з грецької звучить слово «музей») — Київський літературно-меморіальний музей Лесі Українки — шанував поетичну музу юних літераторів. У його стінах відбувався фінальний тур поетичного конкурсу «Надія», визначились і нагороджувалися переможці.

Назва конкурсу не випадкова, в ній ми, організатори, побачили високу багатовимірну символіку. Це, передусім, данина пам'яті нашій великій поетці, її Надії, що давала сили «без надії так сподіватись...». Пригадалося, що і свій перший вірш, створений у неповні дев'ять років, Леся Українка назвала «Надія». Здається, не випадково народилися зовсім не дитячі рядки цієї поезії:

*Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна...*

В юних конкурсантах ми побачили одвічну надію старшого покоління на краще майбуття... А ще маємо надію, що конкурс допоможе розквітнути любові до поетичного слова в душах дітей, і нам пощастить відкрити нові славні імена в українській літературі.

Конкурс був започаткований до 130-річного ювілею від дня народження Лесі Українки, який у лютому цього року досить помітно відзначався громадськістю. Хотілося не тільки щось особливе зробити до цієї дати, а й відновити в оселі, де мешкала поетеса і нині існує музей, давню традицію проведен-

на Чубач — лауреат премій імені П. Усенка, М. Чурай, С. Гулака-Артемівського, Міжнародної премії «Дружба», заслужений діяч мистецтв України; Василь Довжик — лауреат премії імені Лесі Українки; Борис Чіп — лауреат премії імені В. Сосяри; крім того, головний редактор видавництва «Веселка», заступник голови по врученню літературної премії імені Олени Пчілки, заслужений працівник культури Ірина Бойко; директор Музею видатних діячів української культури Ірина Веремєєва та заступник директора музею з наукової роботи Наталя Терехова.

Після відбіркового туру визначились імена фіналістів поетичного конкурсу «Надія». Саме їх поезії в авторській інтерпретації звуча-

«НАДІЯ» В ХРАМІ МУЗ

ли в музеї того квітневого вечора. Рідко зустрічається поєднання поетичної обдарованості з акторською, і ми, звичайно, не мали наміру визначати переможців за декламаторською майстерністю. Хотілося влаштувати свято поезії, надати можливість конкурсантам і гостям почути поезії з числа поданих на конкурс, а журі — остаточно визначитися, хто кращий. Влаштований таким чином заключний тур, власне, вийшов за рамки конкурсного; цьому, зокрема, сприяли і самі члени журі, які ділилися своїми враженнями, спогадами, розповідали літературні бувальщини, давали практичні поради поетам-початківцям. Панувала атмосфера теплового родинного зібрання, на яку ми так сподівалися. Відвляючись в сяючі, захоплені обличчя дітей, в щасливі й зацікавлені очі дорослих,

навіть в огорнуті світлим смутком чи трошки стомлені постаті, відчули, що не даремно ми все це влаштували, і ще, і ще раз, подумки і вголос, дякували людям, які відгукнулися на прохання музею і надали фінансову підтримку, без якої, ми це добре розуміємо, таке свято просто б не відбулося. Низько вклоняємося Благодійному культурологічному фонду «Український ренесанс», його президентів Ігорю Пономарчуку та колективу ТОВ «Інтернафта», який очолює Валерій Угрюмов. Завдяки нашим спонсорам ми влаштували свято солодощів для абсолютно всіх учасників конкурсу (тому, що їх було лише 40), ще й нагородили лауреатів. Ними стали в молодшій віковій категорії: Зарва Аліна — 5 кл., с. Софіївська Борщагівка — I премія; Карпенко Софія — 1 кл., гімназія № 178 м. Києва — II премія; Петрукас Олена — 3 кл. тієї ж гімназії — III премія. Лауреати старшої вікової категорії: Біловол Ганна — 11 кл., гімназія № 143 м. Києва — I премія; Пясківська Оксана — 11 кл., м. Вишневе — II премія; Ковтун Олександра — 9 кл., гімназія № 136 м. Києва — III премія. На конкурс надійшли такі прекрасні роботи, що журі «не вистачило» призових місць. Так з'явилися особливі відзначення журі Крамаренко Юлії (6 кл., школа № 33 м. Києва) та Ткач Марини (8 кл., школа-інтернат № 20 м. Києва) за поезії, присвячені Лесі Українці; Тищенко

ЛЕСИНЕ СЛОВО

Чорні очі плити задивляються в лагідне небо,
бризки пензля шепочуть всесвітньо відоме ім'я,
білопіння бузку в головах розіллалося для тебе —
легко й плавно пливе в сивий безмір домівка твоя
там, де сірі цілує хрести наболіла душа
і життя чорним вороном кряче в густих споришах.

Як давно нашу страдницьку музу віки поховали,
а духмяна весна зараз слухає, Лесю, тебе,
ті глибокі слова, що крізь біль у віки промовляла,
дивну пісню душі, що за серце шматує, шкребе...
Бо ще Лесин вогонь у роках, у віках не зачах
і не стерти катом ніжний посміх на вічних вустах.

Через морок століть лине лагідна Лесина мова —
то душа з-під граніту у піняві весен співає...
І не знищать країну, в якій дике пристрасне слово
і могили, й граніт, і роки, і віки пробиває...
І не знищать країну, в якій слово кату — як тонна,
Ніжносяйна, прекрасна, одвічна вкраїнська Мадонно!

Оксана Пясківська, м. Вишневе — II премія, старша група

Оксана
Пясківська

еднання «Поступ жінок-мироносиць», яке очолює Зоя Ружин. Хто, як не жінки, підтримує дітей!

Подібні конкурси дають можливість дітям повірити в себе і ніби підтверджують існування вічного і прекрасного. А ще... здається, наш конкурс відкрив маленьку зірочку на літературному небосхилі. Всі члени журі відмітили образну, дуже своєрідну, зрілу поезію Ганни Біловол (I премія). Вона пише вірші вже десять років, відвідує зібрання творчого об'єднання «Радосинь», що діє при Національній спілці письменників (керівник — Дмитро Чередниченко), має публікації, цікавиться класичною музикою, збирає народні пісні. Член журі Г. Чубач, що написала в коментарях до конкурсних робіт: «Талановита і грамотна поетеса!», — захоплено вітала Ганнусю з перемогою і, схоже, буде опікуватися її літературними справами. Майбутнє своє юна поетеса пов'язує з філософією, що абсолютно не виключає відданість поезії.

Та й взагалі невідомо, чи стане хтось з учасників конкурсу «Надія» професійним літератором. Важливо те, що всі вони збагатять свою душу поетичним словом і їх світосприйняття стане багатшим і яскравішим.

Ми ж сподіваємось, що започаткована традиція стане щорічною. Можливо, зміняться умови конкурсу, рівень поетичної майстерності конкурсантів, склад журі, фінансове підґрунтя і т. ін., це природно, але перший поетичний конкурс «Надія» лишиться першим. Бажаємо успіхів майбутнім поколінням учасників і пропонуємо вашій увазі поезії переможців нинішнього року.

Р. С.: велике пожавлення помічено серед учнів молодших класів гімназії № 178. Майже всі бажають взяти участь в наступному конкурсі. Де будемо діставати кошти? SOS, меценати!

Ірина ЩУКІНА, завідувачка Музею Лесі Українки

Журі конкурсу

ня літературних конкурсів, що існувала понад століття тому в родинах Косачів, Лисенків, Старицьких і їх друзів в часи зібрань гуртка «Плеяда». Щоправда, на засіданнях «Плеяди» найчастіше давалося тематичне конкурсне завдання для домашніх вправ, ми ж, прагнучи одержати щирі поезії, в яких автори могли б розповісти про те, що їх турбує, що їм найдорожче, вирішили не обмежувати конкурсанти будь-якою тематикою. Обмеження було іншого порядку. Твори мали бути художніми.

До участі в конкурсі запрошувались учні шкіл, гімназій, ліцеїв м. Києва та передмістя за двома віковими категоріями: 1—6 та 7—11 класи. Найактивніше включилися в творче змагання навчальні заклади, з якими музей співпрацює довгі роки: гімназія № 178, школа-інтернат № 20, гімназія № 20 «Еко-Над», гімназія № 117 імені Лесі Українки м. Києва, школи с. Софіївська Борщагівка та м. Вишневого.

До складу журі входили відомі майстри поетичного слова: Дмитро Білоус, лауреат премії імені Лесі Українки — голова журі; Ган-

У ТРАВИЦІ-МУРАВИЦІ

У травичі-муравичі
Прилягла спочити кия.
Буду тихо я ходити,
Щоб її не розбудити.
Насварюсь на півня: «Цить!
У травичі кия спить».

ДЕНЬ АНГЕЛА

У кожної людини,
А також у малят
День Ангела буває:
Таких багато свят!
Ти вдруге народився
У цей великий день —
Оберігає Ангел дорослих і дітей,
Коли тобі на серце
Камінчик притиснув,
У Ангела є ключик —
Він взяв і відмікнув.

Аліна Зарва, 5 кл., м. Вишневе — I премія, молодша група

Лауреатки I-их премій

ДЕ ВІН?

Де він, отой,
що ховається в тобі
потайки від тебе самого?
Де він, отой,
незбагненно-рідний
в тобі чужому?
Де він?
В очах твоїх може сховатися?
Ні, не бачу.
Та й хіба що розгледив в тій
темряві чорнильно-карій?
Давненько щось ти
не запалюєш там світла...
Певно, економим
електроенергію...

Де він?
Може, в посмішці твоїй,
Натхненно-зажуреній?
Ні, не та в тебе тепер
посмішка.

Олександра
Ковтун

Так, біжутерія з дешевого оптимізму.
Та де ж він?
Невже все? Зник назавжди.
Ні, не хоч. Чуєш?
Не хоч!
Віддай мені його. Чуєш?
Віддай!
Віддай хоч на пам'ять про...
А про що, власне?
І нащо мені тепер ота пам'ять?..
Знаєш, залиш краще його собі
(якщо, звісно, пощастить відшукати).

Залиш собі.
Тобі він потрібніший.

**Олександра Ковтун,
9 кл., гімназія № 136 м. Києва —
III премія, старша група**

ВІЗЕРУНКИ

1.
Стати тінню місяця на воді —
Пливти по білій смужці тиші
У човнику з кленового листа.
Стати шматком глини —
Пахнути землею,
Зберігати на денці глечика
Залишки молока.
Стати маленькою —
І заховати обличчя
У твоїх долонях.

2.
Хвилі осінніх ліхтарів
Розгойдують ніч.
Сни скриплять
І синьою зливою
Ллється твій погляд
Крізь дзеркало тиші.

3.
Виліплю небо
З плетива чорних дерев.
Шкарубка сітка з кори
Захистить мене
Від зимового сонця.

4.
Сьогодні вранці
Мені в долоні
Впало блакитне сонце.
І чому я плакала?

5.
Хто виліпив твою
постать

Із синього воску неба
І поставив танути
Серед снігів моєї душі?

6.
Летімо крізь хрипку пісню
Дитячого майданчика.
Летімо туди, де сніги
Дихають свіжістю
Весняних трав.
Летімо крізь печаль
Осінньої гойдалки.

7.
Змішаю всі кольори,
Накладу веселку на веселку —
І з білого простору вийде вічність
І стане малюнком
На полотнах тиші.

8.
Вітри поволі скапують на пальці,
Ховаються у серці,
Плачуть,
Засинають і пробуджуються.
А тоді у розхристаних зграйках чорних літер
Оживають кольоровим шумом.

9.
Кінчик серця — мов вушко голки,
Жевріють свічки у зінціях,
За мою свічу помолись.

**Ганна Біловол, 11 кл., гімназія № 143 —
I премія, старша група**

НЕВИДИМА ЗАГРОЗА

Ще якихось 10 — 12 років тому було смішно спостерігати за тим, як солідні вчені мужи уперто, мов діти, крутили в руках загнуті металеві дроти, намагаючись «схопити» за їхньою допомогою щось примарне, невідчутне. Та йшов час. І раптом виявляється, що усе це зовсім не смішно, й усі ті «ігри» не мають нічого спільного з простим байдикуванням.

Так, час усе розставляє по своїх місцях. Нарешті ми знаємо, що цих упертих науковців називають біорадіоестезистами, або біолокаторами, а їхні прутки — біорамками. І зайняті вони колись добре розвинутим, а нині підзабутим мистецтвом лозоходців.

Але ж лозоходці шукали воду, руди, навіть скарби. Використовували при цьому як інструмент рогульки з різних порід дерев. Що ж шукають сучасні «лозоходці» нині, яка нам з того користь?

Слід зауважити, що завдання сучасних пошуківців набагато важчі, аніж у предків, хоч і лежать на поверхні. А диктуються вони проблемами, які виникли внаслідок неконтрольованої наукової та виробничої діяльності людини і які вже серйозно загрожують не лише здоров'ю, а й самому життю надрозумної популяції.

Мова йде про страшний витвір людського мозку, про монстра, який допомагає людині значно краще і комфортніше жити, одночасно вкорочуючи їй життя. Ім'я його — електросмог. Це він приніс у наші оселі світло, він зробив наше життя теплішим і затишнішим, він допомагає швидше готувати їжу, приборати помешкання і зберігати харчові припаси без псування. І саме цей добродійник приготував своїм господарям сюрприз, про який ніхто з них не здогадувався багато років. Точніше, дехто лише здогадувався, як, наприклад, хірург Пирогов (він казав, що в електричному струмі є якийсь неловимий і дуже шкідливий компонент), але побачити, відчувати, виміряти його нікому не вдавалося.

Нині ми, завдяки ентузіастам, знаємо, що в електричному струмі, в електромагнітних полях не все так просто, як це здавалося людству і як нас учили у школі. Не будемо вдаватися в подробиці наукових термінів і теорій, скажемо лише, що вже виявлена дія на живу клітину так званих торсіонних полів, які є компонентною полів електромагнітних. На жаль, торсіонові випромінювання — всепроникні, а їхня дія дуже небезпечна для самого життя людини, про що і свідчать сотні так званих «безпричинних» смертей молодих і здорових людей, активно зайнятих на роботах, пов'язаних з електроустаткуванням. Вони, ці промені, вже прийшли в наш дім і непомітно виконують свою основну справу — руйнування.

Ми звикли до того, що біда повинна бути видимою й відчутною. Віримо тільки в те, що бачимо на власні очі. Та виявляється, не все можна помацати і понюхати. Існують могутні руйнівні фактори, приховані від наших первинних органів чуття, — радіація, ультрафіолетові промені, торсіонові поля...

Близькавично наростає енергонасиченість побуту людей. Електроніка підступає все ближче до житла. Комп'ютери, відеосистеми, телевізори, мікрохвильові печі, радіотелефони, а ще ж електричні та кабельні мережі, метрополітен тощо — ось далеко не повний перелік технічних приладів та систем, з якими людина постійно контактує. Павутиння електродротів у будинках та в службових приміщеннях обплутало її — чим не спрут? А

Мабуть, нашим читачам доводилося чути серед переліку «ворогів людства», породжених цивілізацією, і такий термін — електросмог. Про це електричне страхіття вже кілька десятиліть говорять і пишуть за кордоном. Нам порівняно недавно стало відомо, що в Україні окремі об'єднання вчених з Києва, Харкова, Дніпропетровська, Сімферополя багато років віддали розробці та впровадженню індивідуальних засобів захисту від негативного впливу електричних полів, досягнувши значних результатів. Але про все по порядку.

Наш журналіст Олександр Сидоренко відвідав кілька наукових конференцій, на яких заслуховувалися доповіді одного з провідних фахівців у цій галузі — кандидата технічних наук, доцента, академіка міжнародної Академії біоенергетикологій А. Р. Павленка. І дійшов висновку, що ця тема таки заслуговує загальної уваги. Судить самі.

нині він уже диктує людині умови, за яких вона змушена більшу частину доби перебувати під впливом неприродних полів, створених його електричним нутром. Особливо інтенсивно вдираються до нашого життя комп'ютерні і телевізійні системи, без яких неможливо уявити собі сьогодення, а тим більше — майбутнє.

Та ж ми живемо не лише для себе. У кожного є діти, декотрі мають онуків і сподіваються на продовження життя свого роду. Щасливого життя — без воєн і екологічних катаклізмів.

Отже, є сенс поборотися за щасливе майбутнє. А для цього треба володіти знаннями предметів і вміння ними користуватися. Для початку давайте розберемося з тим, що маємо, про що говорить наука. Прикладом наших досліджень виберемо усе ті ж комп'ютер і телевізор, які все ширше використовуються в роботі, у побуті, під час відпочинку.

Електростатичне поле, магнітне поле, високоінтенсивні іонізуючі промені — ультрафіолетові і м'які рентгенівські, змінне електромагнітне поле — лише частина шкідливих впливів на людину згаданих вище приладів.

За даними багатьох досліджень, проведених за кордоном, виявлено суттєве погіршення стану здоров'я користувачів відеотерміналів. Насамперед страждають: мозок, ендокринна, імунна та репродуктивна системи людини. Можливі патологічні генетичні наслідки.

Багаторічні дослідження і експерименти українських учених і гігієністів аж ніяк не спростували висновки робіт зарубіжних колег. Додатково було виявлено наслідкові патології зорового аналізатора, розлади нервової і серцево-судинної систем, негативні зміни імунного статусу операторів відеотерміналів тощо.

Висновки з дослідів над тваринами такі. Випромінювання моніторів ПК, ТБ та інших електротехнічних приладів є ЛІВИМИ торсіоновими полями, що призводять до важких порушень здоров'я, навіть розвитку пухлин.

АНАЛОГІЧНІ ПОРУШЕННЯ СТАНУ ЗДОРОВ'Я ВІДМІЧЕНІ У ЛЮДЕЙ, ЯКІ ТРИВАЛИЙ ЧАС ПЕРЕБУВАЛИ В «ЗОНІ». Під цим терміном наука розуміє так звані ГПЗ (геопатогенні зони) Землі, тобто природні шкідливі випромінювання, а також штучні — від електроприладів.

На думку кандидата технічних наук Н. В. Косинова, академіка УМАОІ, який написав вступ до книги А. Р. Павленка «Комп'ютер, ТБ і здоров'я»:

«Дослідження показали, що електромагнітні поля, створені технічними

системами, навіть у сотні разів слабкіші за природні поля Землі, можуть бути небезпечними для здоров'я людини. Якщо не змінити принципи побудови електронних і радіосистем, то тенденція їхнього розвитку і негативної дії на біосистеми на польовому рівні може призвести до катастрофічних за своїми наслідками впливів на біосферу і на людину».

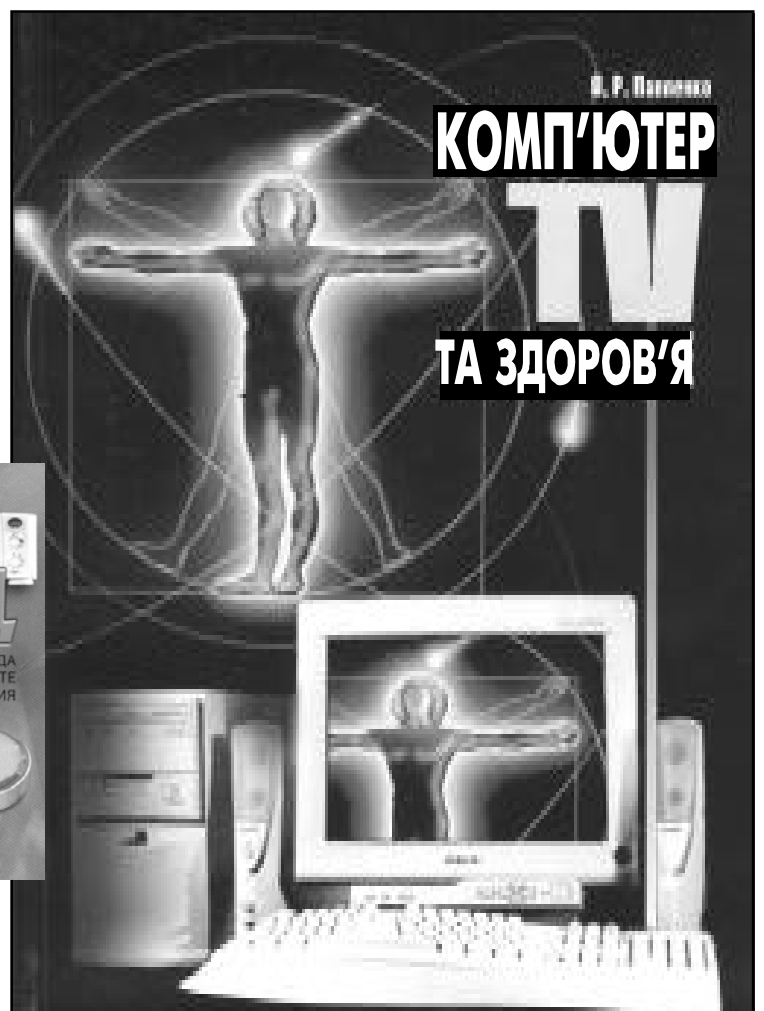
Нестандартний підхід до проблеми, викладений у монографії А. Р. Павленка, обґрунтований геометричними особливостями фізичного вакууму і торсіонних полів, висвітлює нові перспективні напрями вивчення у розвитку електроніки — БІОБЕЗПЕЧНОЇ ЕЛЕКТРОНІКИ.

Таким чином, спроби наукового пояснення причин негативної дії на користувача ПК, ТБ та інших приладів, навіть оснащених сучасним захисним обладнанням, привели до відкриття. Нині остаточно доведено, що будь-яке електромагнітне поле має торсіонову компоненту, або торсіонове поле, яке може бути класифіковане як інформаційне. Тобто таке, що є носієм «торсійної» інформації щодо процесів, які відбуваються у фізичних об'єктах, включаючи тіло людини.

У багатьох країнах світу (Швеція, США, Німеччина, Австрія, Австралія, Китай, Велика Британія, Росія, Франція та ін.) проводяться активні розробки спеціальних пристроїв, здатних захистити людину від дії променів найпідступнішого з полів — торсіонного. І не без успіху.

В Україні, про що вже йшлося, теж проводяться інтенсивні роботи з вивчення біоенергетичних проблем. І тим приємніше дізнатися, що саме нашої країні належить безумовний пріоритет у цій галузі, бо з усіх відомих на сьогоднішній день індивідуальних захисних пристроїв і нейтралізаторів найефективнішим визнається український прилад «ФОРПОСТ — 1». Авторі винаходу — Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України за участю фахівців СП «Спінор Інтернешнл» за використанням ідеї академіка міжнародної Академії біоенергетикологій пана А. Р. Павленка. Ми попросили Анатолія Робертовича ознайомити нас зі своїм дітищем.

«ФОРПОСТ — 1» — продукт новітніх технологій захисту користувачів персональних комп'ютерів, телевізорів, мобільних телефонів, іншої електронної техніки. Дія пристрою базується на законах взаємодії торсіонних полів. Він містить у собі генератори статичних торсіонних полів та біополімер, який полімеризується у процесі виготов-

лення у правому торсіоновому полі. Патенти України за № 18009 та 23759. «ФОРПОСТ — 1» має сертифікат якості, Європейський сертифікат; він схвалений Міністерством охорони здоров'я Республіки Болгарія і дозволений для вільного продажу в обох наших країнах.

Окрім того, пристрій розрахований на захист людини від торсіонних випромінювань мобільних телефонів, автотранспорту, портативних радіостанцій та інших систем, а також від негативного впливу ГПЗ Землі.

Площа, у якій «ФОРПОСТ» захищає свого власника, становить майже 2,5 кв. м. Він має компактну форму (вигляд зменшеної хокейної шайби), зручний у експлуатації і не потребує джерел живлення. Розташовується перед монітором ПК, ТБ або іншими електроприборами приладами, що робить його практично незамінним не тільки у виробничих умовах, але й, що особливо цінно, удома.

Пристрій пройшов атестацію в Українському науково-гігієнічному центрі МОЗ 11. 05. 2000 р., клінічні випробування, що проводилися науково-методичним Центром Головного військового шпиталю ім. академіка Н. Н. Бурденка від 12.10. 1999 р., Москва, РФ. Перевірку роботи «ФОРПОСТу» і стану здоров'я людини, що перебуває під впливом монітора комп'ютера, виконано і затверджено доктором біологічних наук С. І. Реп'євим, Санкт-Петербург, РФ».

Не дивно, що саме українським винаходом жваво цікавляться фахівці кількох європейських держав — Болгарії, Словенії, Росії, Ізраїлю, з однією комп'ютерною фірмою якого вже підписано домовленість про ексклюзивне право на використання та продаж пристрою в цій країні. Формула ж бо нескладна: надійність, простота у використанні, відсутність потреби в обслуговуванні, а також ціна, в кілька разів менша за світові аналоги.

Ні, це не дивно! Дивно інше: те, що цікавиться нашими винаходами хто завгодно, тільки не ми самі. Мабуть, нам цей захист зовсім не потрібний. Ну, що ж, тоді нехай українці — молоді оператори ПК — втрачають здоров'я, не цінне для нашої держави. Тоді нехай молодь втрачає життєвий тонус і потенцію, а разом з ними і здатність до дітонародження, до продовження «козацького роду, якому нема переводу» і про який ідеться в нашому на-

ціональному гімні. Та, мабуть, тільки йдеться.

Тим часом українські вчені не сидять склавши руки і не спочивають на лаврах. Нині закладаються основи новітніх технологій — розробляється біобезпечні пристрої колективного захисту від негативного впливу полів неелектромагнітної природи будь-якої потужності.

З того часу, як науковому світові стало відомо про існування торсіонних полів, фахівці багатьох країн шукають можливість створення приладів для індикації присутності і сили цього виду випромінювання.

Деякі прилади, які використовуються для реєстрації електромагнітних променів, реагують і на присутність торсіонного випромінювання, як, наприклад, MS-48 фірми MEET-STAR. Посилення або послаблення його звукового сигналу відповідає певній інтенсивності торсіонного поля. Маємо надію, що за першим кроком будуть і наступні.

А для читачів, які ще не встигли придбати пристрій індивідуального захисту від дії ГПЗ і торсіонних полів, пропонуємо поради Анатолія Павленка, які дають змогу суттєво зменшити вплив патологічного випромінювання на організм людини:

- Ні в якому разі не ставити у спальні телевізор, ПК, «базу» радіотелефона, магнітофон тощо.
- На ніч обов'язково вимикати (втягати штепсель із розетки) телевізор, відеоманітофон, музичний центр, інші джерела електромагнітного випромінювання, які можуть перебувати у напівробочому стані.
- Не тримати вночі біля голови електронний годинник-будильник.
- Не тримати у спальні ніяких пристроїв для підзарядки елементів живлення і приладів.
- Періодично контролювати потужність МХП (мікрохвильовок).
- Натомість розміщувати під ліжком, диваном захисні пристрої — килимки, нейтралізатори ГПЗ тощо.
- Не прикріплювати над ліжком бра, світильники з плафонами, направленими донизу — їх слід повернути догори.
- Не спати головою до кута кімнати.

За додатковою інформацією щодо теорії торсіонних полів і методів індивідуального захисту, а також із запитаннями до пана А. Р. Павленка, просимо звертатися письмово на адресу редакції.

Матеріал до друку підготував
Олександр СИДОРЕНКО

Я вже в тому віці, коли час від часу думається про іншу неминучу сповідь, яка виключає будь-яке неправдиве слово, якщо, звичайно, та сповідь перед Богом буде словесною. Отже, цю, літературну, можна вважати якоюсь мірою репетицією. Ніякого шансу «бути у світі» вона не надає, лише підтверджує, що ми ще існуємо, хоч «все навпаки», а писання віршів сприймається як анахронізм чи збочення.

У розмові про поезію слово «душа» точніше, ніж слово «серце», бо душа навіть у людини примітивної може бути багатшою, ніж в академіка. Вона — прямий зв'язок з вічністю, з «безмовним розумом» (Р. Тагор), що в самій природі, в глибині стихійного життя, яке через людину усвідомлює себе життям. Коли вона мовчить, поет пише вірші, вигадуює карколомні метафори, щоб ошелешити бідного читача, збагачує поетичну мову і таке інше. Коли ж душа заговорить — створює поезію, в якій синтаксичний ланцюжок, вибудований навіть з найелементарніших слів, вживаних-перевживаних, стає ніби заповітним шифром, своєрідним ключем до сезаму, і з'являється глибина над глибиною, дихає і хвилюється архайка, банальна істина стає відкриттям. І, читаючи таку поезію, з насолодою стежиш за думкою поета, вірніше — за відчуттями, що стають думкою і знову перетворюються на відчуття. Душа відкриває, знаходить джерело живої води, але щоб ту воду відкрити, оросити нею мертве слово, потрібна думка. Без неї поетові емоції залишаються на рівні «охання й аханья».

Поезія — передусім думка, і поет має бути майстром думки. Один з найбільших російських ліриків С. Єсенін неодноразово підкреслював, що поезія має бути змістовною. «Каждый вид мастерства в искусстве, — за його словами, — есть лишь единичная часть огромного органического мышления». Та й сама душа — не що інше, як розум, але відмінний від того, що ми його набуваємо за життя. І слово — це ж «логос», що перекладається ще і як «розум»...

Кінець тисячоліття поети відчули ще в 80-ті роки. Тоді це ще не був «психоз» і тим більше «масовий». Та вже були зневіра, відчуття приреченості, відчай. Пригадується поема Павла Мовчана «Потоп», окремі вірші Миколи Вінграновського: «Я вже човен в снігах. Я в сніги вже гребу...» І навіть у період загальнонаціонального піднесення, масової ейфорії, коли, здавалося б, час закликав писати оди та гімни «сподіваній волі», у того ж Вінграновського вирвалося з душі:

*І я відчув: так диха лихо,
Так ходить лихо — Час
прийшов...*

Справді, «час прийшов», закінчувалася епоха шістдесятників. Разом з нею зникли і їхні ілюзії, ідеали, романтизм, зникла культура шістдесятництва. Нова епоха з її ринковим протягом, тотальною прихвизацією і відвертим пограбуванням народу була справжньою несподіванкою. Суспільство не встигло підготуватися до свободи, не встигло виробити нових ідеалів і нових ідей. Вони були просто запозичені. І, внутрішньо не пережиті, не осягнуті, виявилися звичайнісінькою декларацією, а часом — рекламою чудово заасфальтованої дороги в пекло.

Суспільство з безумною мстивою радістю поверх за поверхом розвалювало грішний Вавилон соціалізму разом з його набутками, навіть тими, що перейняв «праведний капіталізм». «Мы наш, мы новый мир построим...» А коли притомилися розвалювати та озирнулися — побачили навколо себе одні руїни і себе — просто неба. Непідготовлені до такої стрімкої зміни епох, засліплені негативною енергією руйнування, ми не встигали ні думати, ні аналізувати.

І наше літературне життя певною мірою віддзеркалювало весь той хаос, оте позачасся. Молодь вперто відмежовувалася від попередників, викидала «з корабля сучасності» все, що «соц-реалізмом звалось». До речі, заохочували її до цього і деякі старші колеги і, звичайно, всі «друзі» української літератури, потоптуючи всю оту «радянщину» від Рильського і Сосюри до Бориса Олійника. Дісталось і Шевченкові, який, бачите, ніякий не геній, а посередній поет і вурдалака...

Сьогодні ситуація (маю на увазі — в літературі) більш-менш стабілізувалась. Авангард викричав своє «нове слово», «збагативши» поетичну мову «ботанням по фені», і зійшов зі сцени. Принаймні, його вже не чути і не видно за спинами урівноважених «позадештників». Але зневіра і розпач залишаються головною темою нашої поезії, і говорити про спад «масового психозу» ще рано, тим більше про звільнення від нього.

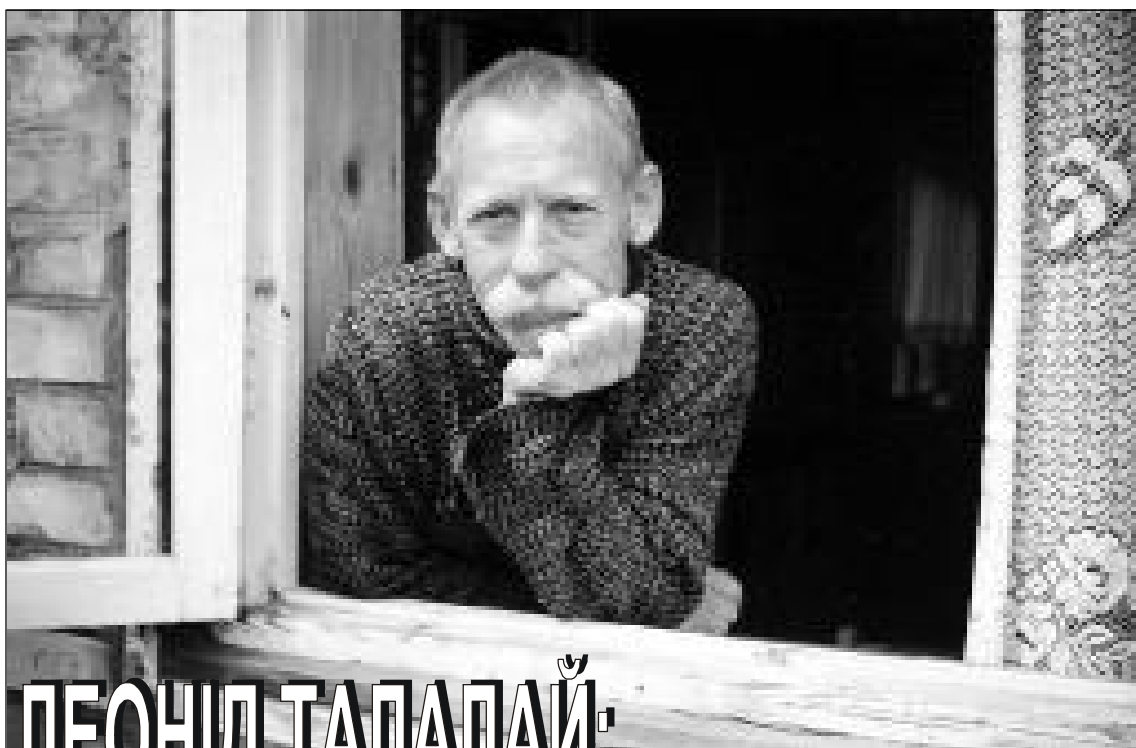
Те, що було створено за радянської епохи, ще не прочитано і не проаналізовано. І немає кому це робити. А відсутність нових ідеалів та ідей спричиняє невпевненість і розгубленість. Молоді немає за що вхопитися, на що рівнитися. Шістдесятництвом рухала національна ідея і бажання висловити правду, якої з нетерпінням чекали читачі, дивлячись на поета, певною мірою, як на героя, на людину високої моралі. І це надихало. Чимало літераторів заплатили за правду своїм життям. Гулаги і переслідування підсилювали лункість слова поета. Сьогодні національна ідея не менш актуальна, але це вже інша ідея, іншої якості. Для нас вона увінчалася проголошенням державності. А як воно буде далі, ми не задумувалися. Що ж до правди, то вона

стала загальнодоступною, і над тим, хто її висловлює, уже не переливається німб героя чи великомученика. **Та найбільший парадокс у тому, що торжество правди спровокувало падіння моралі і духовності. Правдою почали спекулювати, вона стала розмінною монетою. Загальнолюдські ідеали теж неспроможні змінити ситуацію на краще. За теперішніх обставин в нашій молодій державі, що «розбудовується» на засадах аморальності і грабіжництва, всі ті ідеали сприймаються з такою ж іронією, як і в 70-ті роки сприймався кодекс будівника комунізму.**

все ж необхідно триматись і протистояти хаосу і духовній деградації.

Говорити на цьому тлі про якісь здобутки, робити навіть попередні підсумки вельми ризиковано. Поезію ХХ віку не стільки досліджували, скільки ревізували, до того ж вибірково та упереджено, часом лише замінюючи плюси, поставлені за радянських часів, на мінуси і навпаки. Багато чого ще навіть уважно не прочитано. Необхідно дбайливо зібрати все найкраще, видрукувати, серйозно проаналізувати — і вже тоді робити якісь підсумки. **Якщо ж ставлення суспільства і**

Ще за часів стародавньої Греції (а пізніше — Риму) стадіони не могли вмістити всіх бажаних подивитися театральну виставу, послухати вірші поетів. Те, що ми сьогодні відносимо до античної класики, власне, було маскультурою. Не було такого грека, який би не знав Гомера чи Гесіода... Теперішня цивілізація попри всі її здобутки опустилася, як висловився один російський письменник, до культурного рівня петеушників. За останні роки в Україні досить швидко легалізувалася і впливля на поверхню культура підворіття, або, як ще її називають, «попса».

ЛЕОНІД ТАЛАЛАЙ: КОЛИ ЗАГОВОРІТЬ ДУША...

Рефлектуюча і зневірена душа не витримує нової реальності. Вчорашні потопувачі творчих здобутків своїх попередників здивовано помітили, що маховик, який вони почали розкручувати, уже працює і проти них. Хто лише не потоптався (від рядових журналістів до депутатів) по українській літературі! **Кількість і тираж книжок доведені до абсурдного мінімуму. Розвінчана місія поета, ліквідована його вакансія, висміяна і скасована його професія. Дозволено лише вільно говорити про все... до стіни, а при бажанні мати слухача — до дзеркала.**

І деякі майстри «нового» поетичного слова, котрі так ревно таврували попередників за їхній конформізм, плюнули на свої чесноти і моральні принципи і своїм гострим пером взялися за робляти на хліб з маслом, беручи участь у виборчих кампаніях, заговорили «языком плаката» до зневірених виборців. Інші, з більш тонкою психікою, накидали на шию шаморг або викидалися з вікон... Їхній приклад — поки що єдиний спосіб звільнення і від «масового психозу», і від нас самих. І

держави до літератури, яка формує інтелігенцію, інтелект і духовність нації, кардинально не зміниться, то ніяких підсумків, як і літератури, взагалі не буде.

Наші амбіції не дозволяють нам тверезо проаналізувати теперішню реальність. Українська література уже стала регіональною! Маємо такі собі резервації в Києві, Львові, Харкові... Якщо й виходить якась збірка, то мізерним накладом, аби автор міг познайомити зі своїми творіннями друзів та родичів. «Літературна Україна» ледве животіє. А ми говоримо про здобутки, про духовне відродження, про талановиту молодь, приречену цілувати пантофлі уже не Папі, а паханам, щоб видати свій «метелик». Певне, сьогодні в Україні немає жодного професійного прозаїка. Що вже говорити про поетів і критиків... Ми існуємо на рівні художньої самодіяльності, існуємо самі для себе поза суспільством. Нас майже немає... ХХ вік української поезії починався дивовижними «Сонячними кларнетами», мажорним вранішнім словом, а закінчився майже траурним маршем...

Засоби масової інформації і неабиякі матеріальні можливості допомогли їй не лише піднятися на вершину соціально-економічної піраміди, а й відтіснити справжню національну культуру, оволодіти духовним простором. Її «нова естетика», її «цінності» стають провідними, а її смаки — мірилом цінностей. Зваблює вона і деяких талановитих поетів, які, пишучи тексти, опускаються до її аматорського рівня. **Протистояти маскультури сьогодні неможливо, боротися з нею — безглуздо. Справжній культурі можна лише використати її рух, перебуваючи в андеграунді. При такій ситуації, витіснений із суспільного життя, «ненужный и ничей» поет не виживе. Він має відчувати, що його слово потрібне...** Сьогодні поети ще за інерцією кимось там себе уявляють, намагаючись не помічати своєї зайвості. За ними прийдуть лише аматори поетичного слова...

Головними мотивами поезії шістдесятників — і ранніх, і пізніх, і поетів покоління Ігоря Римарука, Василя Герасим'юка, Любові Голоти, Наталки Білоцеркі-

вещь... — було утвердження людської особистості, висоти духу і моралі, протистояння злу і насильству. Поетів, що прийшли пізніше, формувала інша епоха, яка ніби посміялася з романтичних ідеалів їхніх попередників і посягла в душах глибокі сумніви та безнадію. Це, відповідно, позначилося і на поезії, вона помітно втрачала емоційну напругу, пристрасть та одержимість, які визначають висоту поетової думки. **Щоб яскраво засвітитись, необхідно горіти.** А як і в ім'я чого може горіти зневірена душа, інфікована скепсисом, і не лише філософським? З одного боку — гордіня, у деяких поетів аж до самозакоханості, з іншого — душевне сум'яття і намагання його подолати засобами розсудливості, захиститись іронією, іноді злою і непристойною. Зв'язок людини зі світом, душі з Богом, що відновлювався зусиллями шістдесятників, обірвався.

Зневіра і душевна спустошеність не тільки викликали жах, а й поступово почали діяти як наркотик. Знайдувала насолода і «незрозуміле чарування» «в лютому подиху чуми». Епатаж, гра, «безбожний спів... на цвинтарі під похоронний плач»...

Звичайно, життя вже диктувало необхідність інших поетичних настанов, квапило зміну поетичної орієнтації. Але що цікаво — навіть найзапекліші авангардисти, для яких поезія естрадників тхнула «фекаліями соцреалізму», у своїй поетичній практиці проявили себе ще азартнішими... естрадниками, ніж їхні попередники. Гра, епатаж, поза, «постави воїна або сатиричного обсерватора»... Хіба не цим переймаються естрадні зірки дешевої попси? Зловживання ненормативною лексикою теж не що інше, як примітивний спосіб привернути до себе увагу. Яке ж то «збагачення мови», коли непристойну лексему без будь-яких змін силувано підганяють у віршований текст? На сьогодні маємо чимало віршів і текстів з ангелами і без ангелів.

Поети об'єдналися в генерації, асоціації, дегенерації, ніби намагаючись співати тільки хором. Тому і «туманності» замість зірок. Та найприкріше, що ніхто не спромігся, крім прозаїка Євгена Пашковського у поетичному романі «Щоденний жезл», створити високохудожнього гімну «Чумі», гімну, за яким — трагедія особистості, не розсудливе мистецтво, а «дышат почва и судьба»...

І все ж із загалу помітно виділилися «позадесятники». Є, і крім них, по-справжньому цікаві і талановиті поети. Щиро радіючи їхнім успіхам і навіть приєднуючись (не без застережень) до критиків, що говорять про їхню творчість як про неабияке явище, все ж таки зазначаю: при всіх своїх достоїнствах ця поезія знекровлена занепадом духовності і відсутністю ідеалу. І чим вище будуть її підносити,

тим виразніше на ній проступатиме блідість.

Критики багато говорять про творчі пошуки, відкриті нові шляхи, нову форму, збагачення мови... Хоч насправді поет нічого не шукає, в нього все вже є, в голові, в душі, і йому залишається лише вибирати щось найсуттєвіше, щось одне з безлічі явищ, почуттів, думок, жестів, ідей... І тим більше не відкриває ніяких нових шляхів. **Дорога, якою він пройшов, для інших — заказана!** І поети це розуміють і все ж не втримуються. Такої «майстерності» навчитися легко, важче навчитися точно висловлювати своє і своїм голосом. Досить один раз почути або прочитати: «Коли розлучаються двоє, за руки беруться вони», — і вже ніколи не забудеш.

Поетична мова має бути такою ж точною, як мова закону. Поза точністю слова говорити про збагачення мови і її розвиток безглуздо. Побуває думка, що сьогодні життя таке складне, а почуття людини такі суперечливі й хаотичні, що їх неможливо передати ясно і точно, і це зумовлює зашифрованість, туманність і приблизність мови сучасної поезії. Для мене все це — лише намагання приховати авторське невміння працювати над словом. Не про все можна висловитись ясно, але точно — обов'язок автора, якщо він поет, а не версифікатор. Але ми живемо в епоху фальшивих цінностей, коли такі поняття, як гармонійність, краса і мудра простота серйозно вже навіть не сприймаються.

*Переживая злые годы
Всех извращений
красоты —
Наш стих, как смысл
людовой природы,
Обезобразившись и ты...*
(К. Случевский)

У самому слові «поет» є щось магічне. Воно ніби заворожує і притягує людей різних професій, від рядових селян, робітників до найвищих посадових осіб, від людей майже неграмотних до вчених-академіків, від обділених долею, що намагаються віршуванням якимось себе утвердити, до визнаних авторитетів із світовою славою. І навіть сьогодні, коли над поетом — ніякого ореолу, і він приречений на злиденне животіння, стільки бажаючих хоча б серед своїх знайомих виділитися як поет.

«А що ж воно таке поет? — Людина, що пише віршамі?» — запитував О. Блок і відповідав: «Звичайно, ні. Він називається поетом не тому, що пише віршами, але він пише віршами...» «Поет» сьогодні — це вже щось інше, ніж у часи Блока, як і його вірний супутник «графоман». Поезія свідомо загерметизувалася, стає все більш абстрактною і розсудливою, ніби її пишуть тільки для вчених-літературознавців, щоб ті на її основі створили ще одну нікому не потрібну методологію та благословили на світ божий ще один «ізм». Посвячені творять для посвячених.

Одна справа, коли щось нав'язує ідеологія, інша — коли життя. Незаангажовані поети існують лише у віртуальному світі. Немає таких ідей, почуттів, думок, які б чи прямо, чи опосередковано не брали участі у вічній боротьбі добра і зла. Якщо поет сумнівається у виборі і не вибирає сам — вибирають його, якщо не йде сам — його ведуть. Залишитися поза добром і злом або над ними — ілюзія. Устами Заратустри говорить гордіня, яка є одним з найбільших гріхів перед Богом. Намагання перейняти його позу і демонічно дивитися на світ з надхмарної висоти (а є і такі спроби в сучасній поезії) для поета рівнозначні смерті. Він позбавляє себе емоцій і пристрастей, що їх породжує боротьба добра і зла. Є і такі художні твори, в яких наявна ідеологія ніби затінюється поезією і правдивістю відтвореної миті життя. Кіплінга, як відомо, сучасники вважали оспівувачем британського колоніалізму. Але сьогодні, читаючи твір «Піхотні колонії» з його чітким маршевим ритмом: *«День — ніч — день — ніч — ми йдемо по Африці...»* вже навіть не замислюєшся, хто оті «ми», що здійснюють пілюгу чобітьми, і з якою метою вони важко йдуть *«все по тій же Африці»*. Думаю, що і в нашій літературі залишаться деякі твори, написані з позицій соцреалізму. А які саме — підкаже час.

З роками я не став ні Дон Кіхотом, ні мізантропом. Не заплішую очей і не мружусь, дивлячись на світ, на людей чи суспільство. І все ж намагаюсь і в нашій спотвореній дійсності знайти хоча б відблиск відблиску отих найвищих і романтичних ідеалів своєї літературної молодості, адже вища правда — за ними. Щось є в людині більше, ніж вона сама. І поет зобов'язаний бути більшим за себе, не квапитись, не забувати, що «служення муз не терпить суєти», не розштовхувати ліктями попередників і сучасників, намагаючись втиснутися в напхот набитий перший вагон, де мимоволі стаєш «оселедцем між оселедців».

Боротьба за національну культуру буде вельми довготривалою. І якщо ми розбіжимося по своїх кутках-резерваціях, ніхто нас не почує. Давайте говорити не про доцільність існування Спілки, а про те, як і що зробити, щоб вона стала більш дієвим і консолідуючим органом. А це залежить від усіх нас.

Ідея шкали для вимірювання літературних цінностей, можливо, не така стара, як світ, але й не молодша від ідеї вічного двигуна. Та й коли б такі «об'єктивні прилади» були нарешті створені, то їх спіткала б доля верстатів, що їх потропили англійські робітники, боячись лишитися безробітними. Утвердження «нових літературних цінностей» — не що інше, як намагання

підмінити ще задовго до нас вироблене розуміння поезії — своїм, догматично-суб'єктивним розумінням.

За радянських часів від поезії періодично вимагали «печних горшков», а Музі відводили роль шкільної виховательки із вказівкою в руці. Сьогодні пріоритет і неофіційний диктат чистого мистецтва для посвячених, чи, як говорили раніше і точніше, мистецтво для мистецтва, який і провокує «естетичний сепаратизм» з «новоушколюваною літературною цінністю», коли окремі деталі художнього твору стають самодостатніми, а поет уподібнюється ремісникові, що виготовляє коліщатка для годинника, не замислюючись, як і для чого буде працювати весь годинниковий механізм. Посвяченим, таким як і він, ремісникам, певне, цікаво поговорити про такі коліщатка, подивуватись їхній якості. Але споживача менше за все турбують коліщатка — йому потрібен годинник, котрий безперервно йде і точно показує час. Оригінальна рима чи несподіваний епітет цінні, якщо злагоджено взаємодіють, а не виділяються, як на лобі набита гуля. І їхня цінність в одноразовості та приватності. Коли Марина Цветаєва, перебиваючи слово, робила переноси з рядка в наступний рядок, то це справді було несподівано й оригінально. А вже у Й. Бродського цей запозичений прийом стає банальністю. Так само давно стало банальністю не ставити розділових знаків чи відмовлятися від великої літери. Можна назвати ще цілий ряд «новаторських» прийомів, якими зловживають сьогодні поети, не помічаючи, що скориставшись чужим, уже використаним «одноразовим шприцем», заразили себе епігонством. Це не значить, що на цих прийомах — табу, але необхідно володіти неабиякою майстерністю, щоб примусити їх у художньому тексті «сияти заново». Запозичують найпростіше, зовнішнє, особливо, якщо воно блищить. Претендують на елітарність та аристократизм і водночас не соромляться присвоювати чуже та ще й засмічувати тексти плебейським жаргоном, забуваючи, що «пана видно по халляві».

Вітрильник поезії постійно під вітром, постійно його «мачта гнеться і скрипить», нахилившись то в бік примітивного утилітаризму, то в бік витонченого снобізму. Але не треба сприймати це як трагедію. Будь-який вітер, навіть зустрічний, завдячуючи вітрилам, лише допомагає вітрильникам, не збиваючись із правильного курсу, рухатися вперед. Що ж до літературних стосунків, то вони в основному лишилися незмінними, хіба що холоднішими. Ті ж самі звичай «в круг сойдясь, оплевывав друг друга», не помічати «чужих» і возвеличувати «своїх». Правда, завдяки свободі слова, збільшилось число «великих» і «геніїв». Іде типовий літературний процес, що нагадує мені вулкан

після виверження, який все ще клекотить, але вже не привертаючи до себе уваги.

Поезія найбільше протистояла тоталітаризму, формувала наш світогляд, мораль і духовність, і найбільше зробила для незалежності. Саме їй Україна зобов'язана державністю. Саме їй, битій і розстрілюваній, не раз ув'язненій і катованій, Українській Музі вдячна держава мала б поставити перший пам'ятник у центрі Києва. Але не вона удостоїлась такої честі, не Стус і не Симоненко, а... Паніковський і Проня Прокопівна. Національну культуру презентує Верка Сердючка в оточенні «гусаків» і «ворон».

Настав зоряний час спритної посередності. Руйнуються вже й ті принципи моралі і духовності, на які не наважувався піднімати руку навіть більшовизм. Ми не підозрювали, що «свобода слова», якою нарешті опасливили митця, може виявитися звичайнісінькою демагогією, бо не уважно читали класику. Ще О. Пушкін писав:

*И мало горя мне,
свободно ли печатать
Морочит олухов, иль
чуткая цензура
В журнальных замыслах
стесняет балагура.
Всё это, видите ль,
слова, слова, слова.
Иные, лучшие, мне
дорожи права;
Иная, лучшая, нужна
мне свобода:
Зависеть от царя,
зависеть от народа —
Не всё ли нам равно? Бог
с ними...*

Пушкін краще нас розумів, що **самі по собі «свобода слова» та уявна незалежність поета — фікція**, і відстоював насамперед не право друкувати все, що він хоче, а **право художника на творчість**, право на умови, за яких він зможе «не гнущи совести, ни помыслов, ни шеи...» і **реалізовуватись як творча особистість**.

Те, що поетові не дозволяють надрукувати сьогодні, буде видрукувано завтра, але те, що він не напише сьогодні, не буде написано вже ніколи. І ніхто за нього не зможе написати того в майбутньому. На якийсь час можна перенести зведення будинку чи заводу. Навіть якісь нові фізичні закони з тих чи інших причин не відкриті вченими сьогодні, будуть відкриті іншими вченими завтра. Але хто напише те, що не зміг за тих обставин і не встиг написати В. Стус?! За радянських часів право поета на творчість відстоював В. Маяковський, доводячи, що вимагає від влади і суспільства не чогось особливого, а лише елементарних умов для праці та «свіжовимиту сорочку»...

Сьогодні поезія, сумно усміхаючись, полишає наше життя. Полишає поспіхом, ніби побоюється, що раніше за неї відійде останній поет, і не буде кому її оплакати.

У дитячому есперанто-таборі

Коли в Одесі, оглядаючи пам'ятки архітектури, я запитав перехожого про Людовіка Заменгофа, реакція була вражаючою. Мене це дещо здивувало, бо я знав, що Заменгоф ніколи не жив і не бував у Одесі. Враз біля нас зібралось кілька місцевих, які погодились, обличивши усі свої справи, негайно супроводжувати мене аж до нього самого, себто у затишний дворик на Дерибасівській, 3, де височіє єдиний в Україні пам'ятник цій видатній людині.

Майже годину мешканці морської перлини із захопленням розповідали мені про людину, яка для об'єднання народів зробила чи не більше, аніж усі президенти країн, разом узяті.

Ви спитаєте, тож кінець кінцем, хто він такий, цей Людовік Заменгоф? Чому, за такої його популярності у світі, в нашій країні про нього мало хто чув?

Саме про це ми і збираємося розповісти вам, шановні читачі. Якщо тема викличе вашу зацікавленість, ми повернемося до неї у наступних випусках «Слова Провсвіт», бо діяч, про якого піде мова, не хто інший, як творець есперанто — мови міжнародного спілкування.

Про це наша бесіда з паном Михайлом Лінецьким — Повноважним Представником всесвітньої есперанто-асоціації у Києві, викладачем мови есперанто у київському ліцеї №38 — першому навчальному закладі в Україні, учні якого мають змогу вивчати цю незвичайну мову.

О. С.: *Перше запитання до Вас, Михайле Яковичу: що це за організація, представником якої Ви є у нашому місті?*

М. Л.: Щоб відповісти на Ваше запитання, мені доведеться звернутися до історії руху есперантистів. Після виходу першого підручника мови есперанто у 1887 році з ініціативи її автора Л. Заменгофа був виданий адресник перших есперантистів (майже 1000 адрес). Завдяки цій брошурі розпочалося листування. І, як логічне продовження цього процесу, у 1905 відбувся Перший всесвітній конгрес есперантистів. А наступним кроком було заснування у 1908 році Всесвітньої есперанто-асоціації (УЕА). Нині вона об'єднує Асоціації есперантистів різних країн (у тому числі і Українську есперанто-асоціацію), індивідуальних та колективних членів, професійні та аматорські об'єднання, представляє інтереси есперантського руху у міжнародних організаціях, включаючи ООН та ЮНЕСКО, з якими УЕА має офіційні стосунки, проводить всесвітні конгреси тощо. Та, безперечно, найважливішою складовою цієї організації є мере-

втрачають ні мелодійності української мови, ні змісту.

О. С.: *А тепер — про саму мову докладніше. Завдяки чому вона не втрачає актуальності вже понад 110 років, незважаючи на те, що не існує такого народу, для якого вона була б національною?*

М. Л.: Дозвольте спочатку відповісти на другу частину Вашого питання. Такий народ — есперантисти — існує, але вони мешкають майже у 135 країнах світу. А коли вони збираються на свої зустрічі, виникає така невеличка

менше обмежень, то мова вільніша та багатша.

О. С.: *Чи можете Ви коротенько викласти для нас принципи, за якими функціонує мова есперанто?*

М. Л.: Ясна річ. Найголовніша риса, яка потрібна для оволодіння мовою есперанто — це творчий підхід до неї. На відміну від вивчення національних мов, в есперанто не треба зазубрювати усі слова та вирази. За допомогою словотворчих елементів від кожного кореня — основи слова, постійних

кою цікаву методику викладання есперанто та ініціював її видання, ветеран есперантського руху Василь Станович, власник видавництва «Добре серце», який видав своїм коштом невеличкий українсько-есперантський словник. Володимир Пацюрко, який вже багато років віддає свій вільний час створенню великого українсько-есперантського та есперанто-українського словників. Нині я особисто ініціював створення Спілки підтримки та захисту української культури «ЕСПЕРО». І це може бути темою наступного матеріалу — вона потребуватиме окремої розмови.

О. С.: *Добре! Якщо тема про мову есперанто викличе зацікавленість не тільки в мене, а і в читачів, ми її продовжимо в на-*

Найлегша мова у світі

жа її представників у різних країнах. Майже 2000 есперантистів з усіх континентів готові надати послуги, головним чином інформаційні, з визначених напрямків. Ось я і є одним із цих представників.

О. С.: *А тепер питання з приводу роботи у ліцеї. Як сталося, що Ви почали викладати есперанто в навчальному закладі і який це має сенс?*

М. Л.: Введення викладання есперанто до навчальної програми ліцею стало можливим ще у 1993 році завдяки новаторству директора ліцею І. П. Козіної. Незважаючи на те, що Ірина Петрівна є фахівцем з англійської (а, може, саме тому), вона добре розуміє: есперанто має багато позитивних рис, які можна використати для посилення основної навчальної програми, бо сприяє розвитку логічного мислення та творчих нахилів учнів, полегшує вивчення іноземних мов, значно розширює кругозір та поінформованість. До того ж, завдяки знанню цієї мови учні ліцею побували на кількох міжнародних зустрічах есперантистів. Слід зазначити, що Ірина Петрівна всіляко підтримує усі ініціативи щодо практичного використання мови есперанто за її прямим призначенням — виконувати роль міжнародної мови.

О. С.: *Чи можете Ви конкретніше зупинитися саме на цьому?*

М. Л.: Із задоволенням. Починаючи з 1994 року, учні ліцею щорічно беруть участь у зустрічах есперантистів в Україні, в країнах близького та далекого зарубіжжя. А що може бути кращим за безпосереднє спілкування? От, наприклад, ми щойно приїхали із Санкт-Петербурга, де відбувся вже 13-ий Фестиваль мистецтв мовою есперанто. Там зібралися представники одинадцяти країн. Наша делегація гідно представила Україну народними піснями, перекладеними на есперанто. Зараз ми готуємося до поїздки у Німеччину на традиційну зустріч «Весняний Міжнародний Тиждень» та у Францію на стажування дітей, які вивчають есперанто. І для цих країн ми також підготували великі програми, розраховані на спілкування наших дітей з іноземцями-однолітками і насичені кращими зразками української національної культури. Слід особливо відзначити, що перекладені на есперанто, українські пісні абсолютно не

країна зі своєю мовою та культурою.

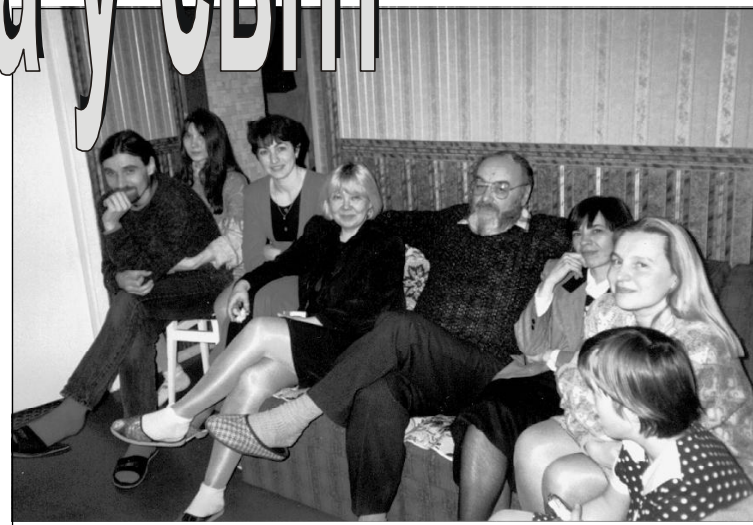
О. С.: *Ви хочете сказати, що існує навіть есперантська культура?*

М. Л.: Так, я не помилюся, існує есперантська культура, досить багата та цікава — є поети та письменники, які пишуть свої твори цією мовою. Є у нас навіть свої барди. Ось подивіться, черговий фантастичний роман угорського письменника Іштвана Немере «Візит на Землю», написаний в оригіналі мовою есперанто і виданий цього року в Москві. А тепер про мову. Часто-густо есперанто звинувачують у її так званому «ненатуральності» походженні. Але нам добре відомо, до чого призводить «натуральне» походження мов — безліч великих та нелогічних правил із численними винятками та специфічна для кожної з них вимова. А є ще і варіанти мов. Якщо зазирнути до списку мов у «Windows», ми там побачимо 9 варіантів англійської, до яких треба додати ще одну — комп'ютерну англійську.

Як народжувалися національні мови? Вони створювалися упродовж тривалого часу багатьма поколіннями, які постійно привносили якісь зміни. На відміну від національних мов, есперанто створене однією людиною приблизно за 15 років, має лише 16 невеличких та логічних правил, засвоїти які може практично будь-яка людина за досить короткий час. Ось лише подивіться — уся граматика есперанто вмістилася на зворотному боці візитівки. Тож висновок простий — мова есперанто створена для швидкого вивчення та легкого використання у міжнародних контактах. І, що нам також здається логічним, — для міжнародних контактів необхідно використовувати міжнародну мову, тобто мову нейтральну, яка нікому не належить, крім тих, хто її вивчив. У випадку з есперанто так воно і є — для есперантистів ця мова стає другою рідною, якою вони вільно володіють, яку добре розуміють їхні друзі, що також витратили небагато часу та енергії для її вивчення.

О. С.: *Справді, уся граматика вмістилася на крихітному клаптику паперу! А чи не бідна ця мова з такою граматику?*

М. Л.: Навпаки, саме завдяки такій малій кількості правил вона така багата й гнучка. Відомо, що кожне правило є обмеженням, а що

Дружня зустріч в домашніх умовах. У центрі — М. Я. Лінецький

10 префіксів, 35 суфіксів та 11 закінчень, можна самостійно утворити від 20 до 60 слів. А від деяких коренів можна утворити навіть до 100 слів. І при цьому важливо, що вас зрозуміють усі, попри те, що утворене вами слово хтось почує від вас уперше. Це тому, що усі есперантисти володіють цим постійним і, як ви самі упевнилися, невеликим комплектом словотворчих елементів. Нема також проблем з вимовою та написанням — кожний літері відповідає лише один звук. Значить, як чуємо, так і пишемо; як написано, так і читаємо. Ось конкретний приклад — в есперанто дієслова мають лише 6 закінчень — неозначену форму, минулий, теперішній та майбутній часи, наказову форму та умовний спосіб. У національних мовах кількість цих закінчень сягає від 150 до 200.

І, як показала практика, цих закінчень достатньо для того, щоб перекласти всю світову літературну класику, Старий та Новий Заповіти Біблії, висловлювати будь-які нюанси людських взаємин та усе інше, де треба вживати мову. Чимало поетичних та прозових творів написані в оригіналі мовою есперанто. Наприклад, угорський письменник Іштван Немере, якого я уже згадавав вище, видав вже понад 200 дуже цікавих книжок різних жанрів цією мовою.

О. С.: *А який стан справ з мовою в Україні?*

М. Л.: Для мене, як для есперантиста з 1969 року, це питання дуже болюче. На жаль, хвалитися майже нічим. Такий невтішний стан справ пов'язаний з багатьма об'єктивними та суб'єктивними причинами. Хочу відзначити активність деяких українських есперантистів. Це Віктор Паюк з Тернополя, який переклав українсь-

ступних числах нашої газети. А на сьогодні останнє запитання: чи можете Ви трохи просвітити нас щодо практичного використання есперанто?

М. Л.: Головне завдання кожної мови відоме — це передача інформації. Зустрічаючись з представниками різних країн світу, я вже неодноразово мав нагоду переконатися в тому, як багато людей у тих країнах ще й досі не знають, що Україна вже майже 10 років є самостійною, незалежною країною зі своєю цікавою та багатогранною культурою. Тож я вбачаю нашим завданням використовувати есперантські інформаційні канали для поширення інформації про нашу країну, ознайомлювати есперантську громадськість з культурою України. А чим більше людей знатимуть про Україну, про її столицю, про її мову, тим більше виникатиме бажання подивитися на все це своїми очима і послухати своїми вухами, що слугуватиме підтримці й розширенню туристських зв'язків. Ось бачите, есперанто може стати в нагоді і в економічному плані.

Зроблені й практичні кроки в цьому напрямку: складено програму розвитку туризму до 2010-го року. Від імені Спілки до міської адміністрації вже надійшла пропозиція про створення WEB-сторінки про м. Київ мовою есперанто. Це дуже вигідно, тому що, як я вже казав, есперантисти мешкають у щонайменше 135 країнах — тож інформаційний ареал був би дуже широким. Усі ми бачимо, як на наших очах, завдяки зусиллям міської адміністрації, змінюється наше місто. Есперантисти вважають, що про це повинен знати увесь світ.

**Розмову провів
Олександр СИДОРЕНКО**

Невизнана, невідома за життя Емілі Елізабет Дікінсон сьогодні по праву вважається першорядною поеткою Америки, гідною високого наймення класика світової літератури.

Живучи добровільною самотницею в батьківському домі в тихому Амхерсті (штат Массачусетс), ця самосвітна зірка присвятила весь свій вік тому, що писала свого «листа світові» (котрий так ніколи і не відповів їй), подарувавши вдячним нащадкам по смерті 1775 незвичайно талановитих, глибоко проникливих творів. З цього величезного доробку за життя письменниці було опубліковано лише декілька строф.

Як справедливо зазначає відомий літератор, видавець книги «Вибрані вірші й листи Емілі Дікінсон» (Anchor Books, Doubleday) Роберт Лінскотт, для поета, що працював у затворництві без доброзичливої цілющої критики, самосвітяться, немінучим було творити нерівно, часом із вражаючою стислістю, часом навіть з нехтуванням традиційними поетичними нормами.

Часто-густо панна Дікінсон відхиляється від загальноживаних граматичних правил, винаходить зовсім нові ритми, заміняє риму асонансом.

Проте в свої зоряні хвилини Емілі писала так, як видатний американський романтик і філософ Генрі Торо мріяв прожити життя.

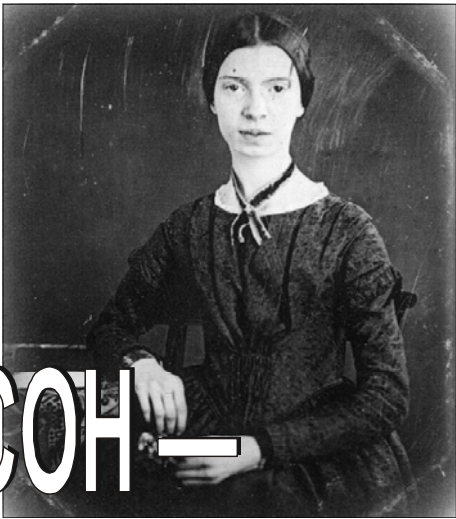
Писала поетка по-справжньому, з повним самозреченням, з абсолютною, цілковитою правдивістю і незвичним лаконізмом, прозираючи в глибинну суть явищ і людських душ, зосереджуючись на найголовнішому з усього побаченого, відчутого й пережитого. Панна Дікінсон писала кров'ю власного зраненого серця.

Фрази її б'ють напрочуд влучно і про-

низують наскрізь, мов кулі або стріли, а оригінальність її творчої думки і досі неперевершена в американській поезії.

Народилась Емілі Дікінсон 10 грудня 1830 року в Новій Англії (Амхерст), де основні догмати пуританства вже відмирили, а нова література якраз зароджувалась на світ.

В родині Емілі була оточена щирою любов'ю, але справжнього розуміння з боку рідних не відчувалося. Батько її, Едвард Дікінсон, був висококваліфікований юрист і на схилі віку навіть обраний до Конгресу США. Сильна особистість, взірць незлам-

ЕМІЛІ ДІКІНСОН — ЗАГАДКОВА ЗІРКА АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ної, непохитної християнської віри, він передав улюбленій дочці так багато душевної сили й відваги своєї власної вольової натури; він купував їй безліч книжок, одначе благав не читати їх, оскільки вони, мовляв, спантеличують розум. Ніколи не чула Емілі від нього жодного різкого слова, а дітям своїм у дитинстві він настійно радив читати тільки Святе Письмо. Пізніше Емілі писала:

— Коли я думаю про самотнє життя мого батька і про ще самотнішу його смерть, я присвячую його світлій пам'яті такі рядки:

«Забирайте геть усе; єдине, що варто було б викрасти, все одно лишиться, — це безсмертя».

Добросерда, лагідна матір родини, як тоді часто бувало, жила в тіні свого чоловіка. Остін, єдиний син, також юрист, любив обох сестер-панночок ніжно й віддано.

Лавінія, наймолодша дитина в сім'ї, відзначалася прямодушністю і своєрідною вдачею. Власне, їй ми завдячуємо тепер дбайливим збереженням неоцінених рукописів улюбленої старшої сестри.

Лавінія була справжнім ангелом-охорон-

цем і захисником своєї надміру вразливої, замкненої, а подеколи й бунтівливої, непокірної сестрички.

Освіту Емілі здобула в Амхерстській Академії, а також у жіночій Семінарії міста Маунт Голіок.

Одна з її колежанок згодом писала в спогадах: «Емілі не була казковою красунею, проте вирізнялась невимовно чарівливістю. Мала прегарні золотисто-карі очі, дуже глибокі й теплі, густе хвилясте каштанове волосся і чудову ніжну шкіру. Трималася зазвичай стримано, але в колі друзів завжди весело, жваво сміялась і жартувала; однак між чужих людей вона замикалась в собі, ставала мовчазною і навіть різко-незгідливою... Вбиралась навдивижу вишукано й ошатно, і повсякчас мала при собі живі квіти. В коледжі Емілі була визнаною дотепницею і гострословкою, справжньою козир-діvkою, і ніщо, абсолютно ніщо в її житті чи характері не передвіщало майбутнього відлюдництва».

За ці роки в її житті з'явилися двоє молодих розумних джентльменів: Ленард Гемфрі та Бенджамін Ньютон. Одного з них Емілі щиро, всім серцем покохала (кохання й симпатія були взаємні). На превеликий жаль, обидва юнаки померли зовсім молодими.

Після цієї неоправної подвійної втрати Емілі так ніколи і не змогла повністю відновити душевну рівновагу. Рятувала її од відчаю тільки самозабутня творчість. Вона переливала свою печаль у рядки, що нині стали вже досконало класичними:

*Двічі кам'яніла я жебрачкою
Перед дверима Господа!*

Промениста зірка поезії, гордість американської літератури відійшла у вічність 15 травня 1886 року.

З ВИБРАНОГО Якщо зумію врятувать хоч одне серце від зневіри, Я житиму немарно; Як зможу злегшити бодай один пекучий біль, Чи втамувать єдине страждання, Чи повернуть однісіньке знесилене пташа До рідного гнізда, Моє життя не буде згаєне. ***** Це мій лист світові, Що так ніколи й не написав мені, — Проста історія, повідана Природою З ніжною величчю. Її послання довірено рукам, Котрих я не можу угледіти; З любові до Неї, кохані мої земляки, Судіть мене милостиво! ***** Я ніколи не бачила пустища, Ніколи моря не зріла; Все ж знаю, як квітне верес, І як хвиля шумить. Ніколи не стрічала Бога, Не була на небі; Але певна я, де обитель Його, Так, ніби маю мапу й лоцію. ***** Щоб зробити прерію, Досить лиш бджілки та квітки клеверу: Бджілки і конюшини, І ще мріяння. Коли ж медоцвіту обмаль і злотокрилих нема, То і мрії доста. ***** Книга — це найдосконаліший фрегат, Що мчить нас у найдальшу далеч; Й баскішого немає рисака Над запальну поезію. На фрегаті цім плисти і жебраки здолають, Не платячи грабіжницького мита; Який простий і скромний корабель, Що втримує наші душі! ***** Я ніхто! А ти? Ти теж ніхто, чи не так?	Тепер нас вже двос: не кажи нікому, Бо вони видворять нас — відомо! Як нудно бути кимось! Як метушливо, наче жаба Кумкає ім'я твоє від рання до смеркання Перед захопленим, улесливим болотом! ***** Я озброїла якомога свою десницю, І рушила проти світу. Давидова сила була над мою, Та я була вдвоє сміліша. Я поцілила каменем, але влучила Іно в себе, і впала долі. Чи то Голіаф був задужий, Чи, може, я замала? ***** Бджола не боїться мене, Дружу я з метеликом; Чарівнії дріади лісові Сердечно мене вітають. Струмки сміються голосніш, коли я йду, І легіт буйніше грає. Чому ж тоді, очі мої, повиті ви срібною млоу? Скажи мені, літняя днинно! ***** Божевілья — це найсвятіший розум Для тих очей, що прозирають в суть; А надмір рації — то цілковитий безум. В тій царині, як і усюди, Юрба панує. Скорись, — і ти нормальний; Перечий?! — Ну то ти бунтар, І враз забитий будеш у кайдани. ***** По цьому ссайному морю Тихо пливемо, Вперед, керманиче, вперед! Чи знаєш, де берег той, Де буруни не рокочуть, Де не грає гроза? Курс вест, — там Сонми човнів спочивають, Закріплені міцно кітвами; Туди я стерную, — Бачу землю! Це Вічність! Берег нарешті!	***** Я тримала в руках самоцвіт, Але сон мене зміг. Була теплінь, безвітря, І вірилось: «Він зостанеться». А зрана корила чесні мої персти, — Клейнод ізник. І нині все моє владання — Лиш спогад про аметист. ***** Я мислю, що земля минуша, Страждання ж абсолютне, І зводить нанівець багато душ; Але що з того? Свідома я, — ми всі вмируші: Найжиттєдайніша живучість Не в силі стримати згасання. То й що? І знаю, що на небі Так чи інак це врівноважиться, Якесь нове зрівняння дано буде; Але що в тім? ***** За кордоном так само: По всьому світі роки однакі; Квітучі ранки переходять в полудні, І розсипають вогнисті промені. Рясноцвіття пломеніє в гаях, Джерела гордовито струмують; І жоден дрізд не стишує своїх рулад Для перебіжної Голготи. Аутодафе і судний день — Ніщо для джмелика; Розлука з його трояндюю Видається йому найбільшим горем. ***** Моя ріка біжить до тебе: Блакитнеє море, радієш мені? Ріка моя жде одвіту. О синьозоре, злагіднись! Я примчу тобі струмків З закутків далеких, — Ей, море, Прийми мене!	***** Принаймні молитва лишається нам, лишається. О Ісусе! Я молюся Отцеві Небесному, і стукаюсь скрізь навмання, — Щоб відчинилось мені. Ти здіймаєш землетруси на Півдні, І нурти в океані; Скажи, Ісусе Христе з Назарету, Чи я в Тебе зайва? ***** Надія — це пухнасте пташеня, Що оселяється в душі І співає пісень без слів, Ні на мить не змовкаючи. Наймилозвучніше голос її в грозу бринить, І лиш найлютіший буран Міг би сполохати цю співунку, Що відживляє міради душ. Я чула спів її в найхолоднішій краї, Серед чужого байдужного моря; Але ніколи, навіть тяжко зране,не, Пташа не просило в мене ні крихточки. З ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ ЕМІЛІ ДІКІНСОН «Моє життя було таке просте й аскетичне, що не збентежить нікого». «Правда — це така рідкісна річ; яка насолода говорити її!» «Як більшість людей існує без жодних думок? В світі сила-силенна народу, — ви бачите їх на вулицях, — як вони можуть так бездумно існувати?» По прочитанні творів Шекспіра: «Навіщо потрібні ще якісь інші книжки?» «Любі друзі, — я пишу вам. Відповіді не отримую... Можливо, ви смієтесь з мене! Можливо, всі Сполучені Штати сміються з мене також! Але я не спроможна припинити писати через це! Моя справа — любити...» Надсилаючи подрузі роман «Міддлмарч» Джорджа Еліота (Мері-Енн Еванс): «Ось вам книжка з твердого граніту, на яку можна обіпертись надійно». «Дорога Мері... Я хочу, щоб ти знала: ми невимовно тривожимось за тебе, тож коли ти почнеш спадати на силі, обіпрись на нас. Ми не зламаємось, Мері. Хоч ми видаємось дуже тендітними, але тростини міцні і можуть витримати тягар». Переклад з англійської Людмили ГОНЧАР
--	--	---	---

ПОЗБАВИВШИ ІГОРЯ БІЛОЗОРА ЖИТТЯ І ПІСЕНЬ, ЗЛОЧИНЦІ СВІЙ ВИРОК ПОЧУТИ НЕ ПОСПІШАЮТЬ...

8 травня 2000 року був смертельно побитий відомий український композитор Ігор Білозір. У річницю його загибелі — 9 травня у Львові, біля пам'ятника Т. Шевченку вирував мітинг патріотичних сил, який вимагав засудити вбивць до довічного ув'язнення, а також відкритого судового процесу над Д. Вороновим і Ю. Калініним, які цинічно і жорстоко розправилися з народним артистом лише за те, що він співав українську пісню...

Судова колегія в кримінальних справах Львівського обласного суду під головуванням судді Василя Тенюха слухає справу про зумисне вбивство за обтяжуючих обставин та особливо злісне хуліганство в маленькій залі: на процес було допущено лише учасників суду, родичів потерпілих та підсудних, а також журналістів, яким заборонили вести кіно- і телезйомки, відео- та аудіозаписи. Та все ж суддя Василь Тенюх приєднав до матеріалів кримінальної справи про вбивство Ігоря Білозора численні публікації в засобах масової інформації і вирішив заслухати близько сорока свідків.

Прокурор слідчого відділу Ігор Буцяк понад чотири години зачитував обвинувальний висновок, який примусив не одне серце стиснутися від болю і жалю. Як встановили слідчі, ні Ігор Білозір, ні його супутники не були причиною конфлікту. Перебуваючи в кав'ярні, вони вели приятну бесіду, а українська пісня, яку завів Б. Гнатівський, була її продовженням. Та саме вона викликала шалений гнів росіян Воронова і Калініна. Матюки, брутальні погрози... І підлість — Воронов, прямуючи нібито за кавою, зненацька вдарив в обличчя Ігоря Білозора, який, не чекаючи нападу, сидів за столом. Свідки твердять, що ні сам композитор, ні його компанія на провокацію не відповіли. Більше того, Ігор Білозір підійшов до Воронова і Калініна, аби залагодити конфлікт...

Можливо, саме оця християнська незлобивість ще дужче розпалила молодиків (Воронову — 28, Калініну — 29). Діждавшись, коли присутні за Білозоровим столом почали розходитися, вони вирішили «провчити» їх поодиноці. І попрямувати за Ігорем: надгоналивши його біля будинку № 11 на пр. Шевченка, почали бити по голові... З'явилися міліціонери, але хуліганів не затримали. Адже один з них, Воронов, був сином першого заступника начальника міського управління внутрішніх справ О. Воронова. І синок, підтриманий лояльністю правоохоронців, разом із своїм поплічником знову кидається слідом за Ігорем Білозором та Б. Гнатівським, що пішов його проводжати. Перед будинком обласної прокуратури (!), о 23.35 Воронов завдав Ігорю Білозору смертельних ударів, після яких той не підвівся з землі до появи «швидкої».

Злісних хуліганів знову затримав наряд міліції, який виявився на диво «добрим» — Воронов зателефонував по мобільці батькові, батько розповів міліціонерам, як їм чинити далі... Вже через дві години вбивці знову сиділи в «Цісарській каві», замовивши горілки.

Всі ми пам'ятаємо, як сколихнули Львівщину і всю Україну похорони Ігоря Білозора. Всю, та не всіх: правоохоронці «проморгали» Калініна, який подався переховуватися в теплі краї — до Криму. (Цікаво, чиїм коштом він утримувався у подружжя Р. Гасанова та Л. Демет'євої, хто і звідки переслав йому гроші на прожиття в Сімферополі, де його затримали аж у нинішньому році, напередодні Різдва?!). Тільки завдяки принциповості голови Галицького райсуду м. Львова Я. Мамчура не встиг втекти Воронов, про якого «дбали» татко, адвокат Л. Венецька та старший слідчий обласного управління С. Туранський, що забезпечували його «алібі», відмиваючи од кримінальної відповідальності.

І Воронов, і Калінін поводитися на суді досить нахабно, лише частково визнаючи свою вину. Після допиту Калініна Воронов попросив суд дати йому термін для детального ознайомлення з обвинувальним висновком, і Судова колегія задовольнила його прохання, оголосивши перерву до 21 травня.

Вочевидь, судовий процес триватиме довго — багато свідків, і справа складна.

Довгий час до вироку убивцям не масмо замарнувати й ми. Чи не час уже й нам оглянутися та придивитися до тих, у кого від українського слова та пісні стискаються кулаки, хто, користуючись своїми родинними та суспільними привілеями, готовий чинити над українцями розправу і зажадати від них відповіді уже тепер, а не після того, коли вони, під'юджувані нашою смиренністю, завдадуть нам смертельних ударів?

Л. ГОЛОТА

(За матеріалами львівської преси)

УБИВЦІ ВБИВЦЬ, ХТО ВАС ПОСЛАВ УБИВАТИ?

15 травня 2001 року головний міліціонер України Юрій Смирнов оголосив, що вбивць Георгія Гонгадзе знайдено. Правда, вони вже мертві. Тому заарештовано убивць цих вбивць... Хто ці вбивці вбивць, чому мовчить Генеральна прокуратура, Міністр внутрішніх справ не розголошував. Але твердо заявив, що це не політичне, а побутове вбивство...

16 травня перший заступник Міністра внутрішніх справ Микола Джига на 30-й Європейській регіональній конференції Інтерполу в Тбілісі (там, де народився Гія) заявив, що журналіста вбили наркомани, які його спершу хотіли пограбувати, та потім вбили, поховали спочатку в Києві, а потім — в Тарасі. Чому грабіжники повернули мертвому дорогі срібні речі, слідству, вочевидь, невідомо...

Що ж, розрахунок тих, хто стоїть за цим жахливим злочином, цілком зрозумілий: довгими зволіканнями, недовомками, натаками притлумити біль та інтерес суспільства, «випустити пару», а потім «перевести стрілки»: мовляв, ви все, люди, ви гадали самі. Ніякої політики. **Просто вбивство.** Убивці теж вбиті. Вбивці вбивць (мало не месники!) уже сидять. Розрахунок покладався також і на схильність населення дослухатися і примножувати чутки. Кожен з нас їх чув — не хочеться повторювати. Але й ті, хто ці чутки заслав у натовпи на базарах і площах, теж мали на меті довести: «**Ніякої політики. Просто вбивство.**»

Що ж, навіть якщо це просто вбивство, то хіба нам, громадянам українським, не стало моторошно від того цинізму, перед яким кожен з нас безсилий. І цинізм цей найбрутальніший у своїй основі: нікому нікого не шкода, нічого не жалю, коли йдеться про смерть людини, навіть коли ця смерть винесена на всезагальний, усесвітній позір.

Влада, скомпрометована касетним скандалом, непочесними місцями в списках всесвітніх ворогів свободи слова, налякана мітингами й пікетуваннями, зайняла кругову оборону від справи журналіста Гонгадзе. І від горя його матері та дружини, і від сирітства

двох близняток, дівчаток-росинок. Першою не витримала Мирослава Гонгадзе, яка, заявивши, що не вірить у щирість і справедливості слідства, вболіваючи за долі своїх дітей, попросила політичного притулку в Сполучених Штатах Америки. І не лише дістала його, але й змогла виступити перед конгресменами, пролити світло на стан справ із свободою слова в Україні та на перипетії слідства. Правда, наші «вільні» засоби інформації про це писали значно менше, ніж, скажімо, про побиття Бузини, чий підсинений ляпасом профіль не сховався з екрану. Чи не для того, аби, знову ж таки, відволікти увагу від справи Гії Гонгадзе. Мовляв, журналістів у нас били і б'ють... Та не про ці ниці піарівські технології навколо загибелі журналіста нині мова, хоча вони заслуговують цілого дослідження й окремої розмови. Ідеться про небачену, нечувану жорстокість у ставленні до ще однієї жертви — матері Георгія, Лесі Гонгадзе. Мабуть, для тих, хто послав убивати Гію, вона теж була **просто матір'ю**. І вони не чекали, що ця жінка, яка вже стільки перенесла в житті (викрадення новонародженого сина, близнюка Гії, смерть чоловіка, розлуку з Україною, політичні переслідування, війну й евакуацію з Грузії, біженство на рідній батьківщині), зможе вийти на трибуну Верховної Ради, і, піднісши свій роз'ятрений болем і слізьми погляд над політиками, прокурорами, адміністраторами різних рівнів, Президентом, який не знайшов для неї бодай кілька утішних слів (заявивши, що готовий записягнутися, що він не причетний до зникнення журналіста), звівши свою зболену душу і розтерзане серце над брехунами різних рангів і мастей, зможе запитати у всього світу, у всіх влад, у нас із вами: «Де мій син? Мій Гія, який 31 рік був усім у моєму житті? Напевно, ніхто з вас не бажав своїм матір'ю такого болю, якого зазнаю я і моя родина через те, що свого єдиного сина я намагалася виховати сміливим, правдивим і відвертим. І таким його знали ті, хто його боявся і ненавидів за правду...»

Та, мабуть, у вбивць, підляків і

відступників матерів не буває. У них є лише біологічний відлік життя, що не передбачає існування матері як вищого виміру совісті і честі... Леся Гонгадзе перейшла на наших з вами очей, українці, усі дантові кола: звістку про зникнення єдиного сина, облудну байдужість владних і судових інстанцій, а потім так само облудну зацікавленість з їхнього ж таки боку, парламентські слухання з питань свободи слова, знайдення тарасанського тіла, результати різних експертиз і, нарешті, висновок Федерального бюро розслідування США, який засвідчив, що обезглавлене тіло належить Георгію Гонгадзе... Тепер їй ще належить витримати звістку про «вбивців убивць, що здійснили побутове вбивство» та, вочевидь, похорони закритої труни, де лежати будуть останки чи то невідомого тіла, чи її єдиного сина...

Велике нелюдське горе, страшні материнські випробування і, воістину, Господне терпіння зробили ім'я і обличчя Лесі Гонгадзе знайомими кожному. Хотів би хтось чи ні, але жорстоке випробування її життя веде на спит і кожного з нас. Коли чуєш погребальний подзвін, не будь байдужим, бо то подзвін і по тобі також... Вирішуйтеся нині не лише справа Гонгадзе. Вирішуйтеся доля свободи слова, випробовується правдивість влади, визначається вільність шляху нашої держави. Тож не лише мати — українка зі знаковим ім'ям Леся — повинна запитати сьогодні: «Убивці вбивць, хто вас послав на вбивство? Чий злочин ви приховуєте?!»

Л. ГОЛОТА

«ПАЛІТРА» — ПОВЕРНЕННЯ ДО ВИТОКІВ

ВУТ ім. Т.Шевченка «Просвіта» разом з Національним художнім музеєм започаткували цикл мистецьких вечорів під символічною назвою «Палітра». Ідея проведення таких «старожитніх» імпрез належить голові «Просвіти», народному депутатові й відомому поету Павлу Мовчану. Відкриваючи вечір Павло Мовчан сказав: «Ми сьогодні започатковуємо дуже важливий проект, місія якого повернути увагу до того, від чого ми були відлучені — до витоків духовності. Ми будемо намагатися, щоб наш проект став клубом зустрічей, клубом нашої еліти».

Отож перший вечір із циклу мистецьких зустрічей «Палітра» розпочався бесідою мистецтвознавця Ірини Ходак про українську ікону, витокі і таїни вітчизняної іконографії. А потому в благовісну аурі вечора влпилися найвоочістіше звуки творів маловідомих нам композиторів XVII—XVIII ст. Телемана, Легренція, Сузато, Преторіуса, українські прадавні мелодії. Подарував їх гостям ансамбль старовинної музики київського Будинку вчених «Silva Rerum» у складі Тетяни Трегуб, Валентини Давиденко, Ганни Гончарук та Андрія Штещенко.

Звучала на вечорі і поезія, і схвильоване слово вдячності за провітлену зустріч із чистими джерелами мистецтва письменників Галини Паламарчук, Любові Голоти, Галини Тарасюк, Павла Мовчана.

Наступний вечір «Палітри», приурочений мистецтву і чарам українського портрета й духовній музиці (ансамбль «Фавор»), чекає всіх,

чия душа прагне істинного, високого й оригінального, 11 червня о 18.00 в Національному художньому музеї України.

На фото: Добре відомий ансамбль «Silva Rerum» виконує маловідому старовинну музику

Засновник — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Реєстраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.

Головний редактор
Любов Голота

Шеф-редактор Павло МОВЧАН
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, А. Журавський, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлинки не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Комп'ютерна верстка — Ірина Шевчук

Адреса «Слова Просвіти»: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, тел. 228-01-30. E-mail: prosvita@iatp.org.ua

Індекс 30617. Зам. № 3301207. Наклад 3000. Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»